

Warbixin lagu qiimeynaayo Colaadaha Gobolka Hirshabeelle, Soomaaliya

Abass Kassim Sheikh

Gogoldhig

Warbixintaan waxay ka hadleysaa arimaha Soomaalida khuseeya iyo waxa aay ka aaminsanyihiin colaadda iyo dib u heshiisiinta, gaar ahaan kuwa dega gobolka Hirshabelle. Warbixinta waxay diiradda saareysaa aragtida ku saabsan amniga guud ee degmooyinka, colaadaha noocyadooda kala duwan ee ka jira degmooyinka, arimo muhiim ah oo colaadda huriya, dadka ugu muhiimsan ee colaadda qeybta ka ah, hindisayaasha hadda jira ee colaadda lagu maareyo, caqabadaha hortaagan dhex dhexaadiyasha, iyo baahida iyo shuruudaha ku xiran dib u heshiisiin iyo dhex dhexaadin. Warbixintu waxay muujineysaa waxyaala isu eg iyo kuwo kala duwan, inkasta oo aaya tahay in la ogaado in waxyaalaha isu eg aay ka badan yihiin kuwa kala duwan. Natiijooyinka qaymeynta waa kuwo badan oo isla mar ahaantina aad u adag. Afar qodob oo muhiim ah ayaan hoos si faahfaahsan ugu soo bandhigi doonaa.

Ugu horeyntii, dhamaan goobaha la booqday inta badan colaadaha waxay ka dhex oogmaan qabiilada ama jifooyinka hoose sababo la xiriiro lahaansha dhuleed, sida dhul-beereed, iyo loolan dhul daaq ah iyo biyo wakhtiga abaarta. Ka qayb galayasha waxay muujiyeen in kiisaska intooda badan aay maleshiyad hubeysan colaadda kiciyaan ayaga oo wadooyinka jidgooyoyin dhiga si aay dhulkooda u ilaashadaan. Waxaa xusid mudan in la xalliyay colaadaha qaar ee aay soo taxeen ka qayb galayaasha doodaan iyo kuwa la wareystayba in kaste oo aay jiraan qaar kale oo aanan wali xal loo helin.

Tan labaad, badankood Soomalidii la wareystay waxay sheegeen in marka hore colaadu aay ka bilaabato laba qof oo is-gaftay ka dibna aay isu rogto dagaal qabiil. Sida dagaalada

dhamaantood caado u ah, dadka rayidka ah ee dagan Hirshabeelle ayaa waxay yihiin kuwa ugu daran ee aay colaadu aad u wax yeeleyso. Colaadu waxay saameyn wayn ku reebtaa dadka deegaanka, sida nafta oo lugu waayo, dadka oo bara-kaca, nolo-maalmeedki oo la waayo, hanti ku lunto, dhaqaalihi oo xumaado, nac, cadaawad, iyo Shoogg iyo naxdin maskaxda ku dhaca.

Tan sadexaad, nidaam garsoor oo rasmi ah oo ku yar deegaamo badan oo ka tirsan gobolka Hirshabeelle aawgeed, iyo sharciyadda uu haysto hab dhaqameedka colaadaha lagu maareeyo, Soomaali badan ayaa waxay ku tiirsanyihiin odayaasha dhaqanka si aay si aay colaada xal ugu helaan. Odayaasha dhaqanka hormuudka ka ah habka colaadda lagula tacaalo waa kuwo bulshada dhexdeeda ixtiraam ku leh ayada oo aay dad badani u arkaan in aay yihiin astaan midnimo. Culamada diinta iyo madaxda maamulka Hirshabeelle ayaa sidoo kale ah kuwo la ixtiraamo haystana sharciyadda ugu xoogan ee xallinta colaadaha, sababta ugu weyn (ee loo ixtiramo) ayaa ah, aqoonta aay u leeyihiin tacliinta diinta Islaamka ee ku saabsan habka xallinta khilaafaadka, saameynta iyo awoodda fulineed ee aay leeyihiin. Dhalinyarada, haweenka, siyaasiyiinta iyo xirfadlayaasha ayaa midba heer waxay xallinta colaadaha ka ciyaaraan kaalin muhiim ah.

Si kastaba ha ahaatee, dareenka ah in aay jiraan caqabado dumarka ka hortaagan in aay si wax ku ool ah ugu qeyb qaataan go'aan qaadashada ku aadan xallinta colaadaha ayaa udub dhexaad u ahayd doodaha. Sida kaqeyb galayaal badan laga soo xigta, haweenka lagama qayb geliyo go'aan qaadashada ku aadan dhex dhexaadinta colaadaha sababtoo ah dhaqanka Soomaliyeed iyo caadada ayaa ah mid awoodda aay ragga gacanta ugu jirto. Dhinaca kalena, qaar ka qayb galayaasha ka mid ah oo aay dumarku ka mid yihii ayaa waxay carrabka ku adkeeyeen kaalinta dhaqanka ee aay haweenka ku leeyihiin nabad soo hooynta, gaar ahaan ayaga oo ah hooyooyin iyo marwooyin la qabo.

Tan afaraad, daraasadaan waxay aftiineysaa baahida loo qabo in la hagaajiyo oo la hormariyo hab dhaqameedka xallinta colaadaha. Ka qayb galayaasha waxay muujiyeen in wakhtiga ugu haboon la soo dhexgalo colaadaha, oo bulshada loo qeybiyo warqadaha (shahaadooyinka) cadeynaaya lahaansha dhuleed, oo geedi-socodka dhex dhexaadinta dhaqaale lagu taageeraa, oo dhex dhexaadiyasha tababar loo furaa, oo la abuuraa Guddiga Nabadda ee heer degmo, iyo in la qaado ololo wacyi gelineed oo heer gobol ah oo lagu soo bandhigo saameynta colaadaha iyo muhimadda aay nabadu u leedahay wadanoolaashaha bulshada.

Tusmada Warbixinta

GOGOLDHIG	1
TUSMADA WARBIXINTA	3
MAHADIN	4
HABKA CILMI BAARISTA.....	4
XADDIDAADDA IYO CAQABADAHA KA HOR YIMID DARAASADDA.....	5
NATIIJOOYINKA UGU MUHIIMSAN	6
1. XAALADDA AMNIGA GUUD	6
2. DABEECADDA IYO BAAXADDA COLAADDA	9
2.1 Colaadda ka dhalata lahaanshaha dhulka.....	9
2.2. Colaad ku saleysan kheyraadka	12
2.3. Colaad siyaasad ku saleysan	13
2.4. Colaada kale.....	13
3. DAGAAL OOGAYAASHA.....	14
4. XOOGGA IYO SAAMEYNTA COLAADDA	15
5. QIIMEYNTA HINDISAYAASHA HADDA JIRA EE XALLINTA COLAADAHA	17
5.1 Dadaalada hadda socdo	17
5.2 Waayo aragnimada 18ha iyo dumarka ee xallinta khilaafaadka	18
5.3 Caqabadaha hortaagan xallinta khilaafaadka	19
6. BAAHIDA LOO QABO HORUMARINTA HABKA AAY DADKA DEEGAANKU KHILAAFKA U XALIYAAN.....	21
GUNAANAD	22
TALO SOO JEEDIN.....	23

Mahadin

Warbixintan nooma suurto geli lahayn iyadoon caawinaad laga helin dhamaan kooxda cilmi baarayaasha, sida Sharif Abukar Axmed, Xasan Maxamed Ibrahim, Xamdi Xussen Axmed, Cabdulqadir Cabdullahi Cabdi iyo Axmed Maxamed Nuur Cali, kuwaa oo aad noogu caawiyay inaan cilmi baaris kasoo samayno maamul-goboleedka Hirshabeelle bishii September, 2017. Waxaan kaloo aad ujecel nahay inaan umahad celino saaxibadeena jaamacadaha ee kuyaala maamul goboleedka Hirshabeelle, sida jaamacada Jobkey iyo jaamacada Hiiran. Mahad celin waxaay kaloo usugnaatay Janel B. Galvanek iyo Julian Demmer dib u eegistii aay kusameeyeen dukumintigii qabyo qorida ahaa (Draft Report) iyo si gaara waxaan umahad celinaynaa saaxibada waraysiga kaqeeb galay ee aadka ubadnaa kuwaa oo waqti badan iyo dadaal badan geliyay si aay ula kulmaan cilmi baarayaasha. Mashruucaan waxaa si deeqsinimo leh u maalgeliyey Dowladda Federaalka ee Jarmalka Xafiiskeeda Arimaha Dibadda.

Waxaa af-Soomaali ku turjumay Abdirashid A. Mohamud.

Liiska ereyo lasoo gaabiyay

AMISOM	Ciidamada Midowga Afrika ee Soomaaliya ka hawl gala
ASWJ	Ahlu Sunnah Wal Jama'a (ASWJ)
FGD	Doodaha kooxda khaaska ah
NGO	Ururrada aan Dowliga ahayn
WOCCA	Ururka Haweenka iyo Daryeelka Caruurt

Habka cilmi baarista

Darasaasaddaan waxay isticmaashay habka cilmi baarista ee tayada ku saleysan kaas oo dadka la wareysta u suurto gelinaaya in aay ràyigooda si faahfaahsan ugu cabiraan, fikradahooda ku aadan colaadaha ka jira gobolka Hirshabeelle. Qaymeyntaan, oo ku saleysan doodaha kooxda khaaska ah iyo wareysiyo muhiim ah ayaa lagu qabtay lix Degmo oo ka tirsan gobolka Hirshabeelle bishii September 2017. Gobolkii horaan la dhihi jiray Shabeelada Dhexe waxaa laga soo xushay sadex Degmo oo kala ah Jowhar, Warsheekh iyo Cadale, ayadoo gobolkii horaan Hiraan la dhihi jirayna laga soo xushay sadex Degmo oo kala ah Beledweyne, Matabaan iyo Bula Burde. Sababa amaan xumi aawgeed ayaa ka qeybgalayaashii magaalada Matabaan waxaa wareysiga looga qaaday Beledweyne.

Shaqada cilmi baarista ee goobta waxaa kagu fuliyay hab ka kooban laba hawlgal oo kala duwan: Hawlgalka goobta ugu horeysay waxaa laga fuliyay gobolkii la dhihi jiray Shabeelada Dhexe ayadoo sidoo kale hawgalkii labaad laga fuliyay gobolkii la dhihi jiray Hiiraan. Hawlgal kasta wuxuu qaatay 10 maalmood ayadoo magaalo kasta 3 maalmood la joogay.

Habka cilmi baarista waxaa loo sameyay in si dhow loo fahmo fikradaha ka qayb galayaasha ee ku aadan colaadaha kala duwan ee ka jira gobolka Hirshabeelle, asbaabaha ugu waaweyn ee colaada huriya, dagaal oogayaasha kuwooda ugu cad cad, hindisayaasha hadda jira ee la tacaalidda colaada, caqabadaha aay dhex dhexaadiyaasha la kulmaan, iyo baahida loo qabo wanaajinta dib u heshiisiinta iyo dhex dhexaadinta. Waxaa la sameyay farsamo cilmiyeed oo ku wajahan kooxo gaar ah oo la wareystay.

Doodaha kooxoda khaaska ah ayaa goob kasta lagu qabtay ayagoo ka koobnaa shan kooxood oo ka qayb galayaal kala duwan ah (koox waliba waxay ka koobnayd 8 qof ayad oo tirada guud aay 240 ahayd). Waxaa ka mid ahaa odayaal dhaqameed, culamada diinta, kooxaha haweenka, kooxaha dhalinyarta, xirfadlayaasha (shaqaalihii hore ee dowladda iyo macalimiin) halka labo wareysi oo muhiim ah lala yeeshay saraakiisha dowladda sida gudoomiyeyaasha gobolada iyo kuwa degmooyinka iyo sidoo kale duqa magaalada.

Shaqada cilmi baarista waxaa isku daba riday maamulaha Berghof Foundation ee Soomaaliya Abass Kassim ayada oo aay caawiyeen cilmi baarayaal la soo xulay oo ka tirsan jaamacadda Jobkey iyo jaamacadda Hiiraan. Wakiilo ka socda Dowlad Goboleedka ayaa gacan ka geysteen helista ogolaanshaha maamulka deegaanka iyo shirinta ka qayb galayaasha wakhtiga wareysiyada. Ka hor intii aan shaqada goobta la bilaabin, cilmi-baarayaasha waxay qaateen tababarro ku saabsan hab cilmiyeedka wax loo baaro iyo mabaadida anshaxa ee lagama maarmaanka tahay in la tixgeliyo wakhtiga hawsha lagu guda jiro. Kooxdu waxay dib u eegtay suaalaha wareysiga ayaga oo qaaday wareysiyo tijaabo ah oo tababarka loogu talagalay. Suaalaha waxaa sidoo kale dadka bar-tilmaameedka ah loogu turjumay af-Soomaali si loo helo ka qeybgal wanaagsan.

Macluumaadka goobta aay cilmi-baarista ka socotay waxaa lagu maamulay oo lagu falanqeyay ayadoo la isticmaalidda habka elektrooniga ah Programkiisa internetka ee NVIVO.¹ Programkaan internetka ah ayaa loo isticmaalay maamulidda iyo abaabulidda xogta goobta si waafaqsan mowdhuucyada aay kooxda cilmi-baarista dejisay. Ka hor intaan la falanqeynin, maamulaha mashruuca iyo baarayaal kale ayaa dib u eegis ku sameyay, ayagoo dhanka tayada ka eegaaya.

Xaddidaadda iyo caqabadaha ka hor yimid daraasadda

Xadidaadda iyo caqabadaha intii xogtaan la ururinaay daraasadaan la soo gudboonaaday waxaa ka mid ah:

- ≡ **Kaabayaasha dhaqaalaha oo liita iyo walwal amaanka xagiisa ah.:** Wadooyinka Shabeelada Dhexe oo xun daraadeed, kooxdu waxay la kulantay dhibaatooyin markii aay u safraayeen degmooyin kala duwan oo gobolka ka tirsan. Dhanka kale, al-Shabaab oo ku dhow magaalada Cadale aawgeed, waxaa jirtay cabsi ah in al-Shabaab aay weerar soo qaadaan. Wakhtigii xogta magaalada Jowhar laga soo ururinaayay, waxaa dhacay in ciidamada militeriga Soomaaliya lagu soo weeraray meel Jowhar duleedkeeda ah. Waxaa jiray warar sheegaayay in aay al-Shabaab labo laabtay hanjabaadaheedi sababta oo ah wakhtigaas waxaa socday ololaha doorashada madaxweynaha Hirshabelle.
- ≡ **Muddada wadahalada:** Ayada oo la texgelinaayay danaha qaar ka mid ah ka qayb galayaasha, doodaha kooxda khaaska ah qaarkood ayaa qaatay muddo ka badan intii la filanaayay, taas oo aay dhararsadeen ka qeybgalayaashii kale inii aay doodaha socdeen. Markii aay caqabad noocaas ah soo gudboonaato, cilmi baarayaashu xirfaddooda aqooneed ayaa waxay u kaashadeen in aay dejiyaan ka qayb galayaasha ayaga oo diiradda saaraayay suaalaha muhiim ah.

¹ <http://www.qsrinternational.com/nvivo/nvivo-products>

☰ **Dadkii la wareysanlahaa oo uu helitaankoodu adkaaday:** Jadwalkooda oo mashquul ahaa aawgee, goobaha qaar waxaa adkaatay helitaanka wakiilo Dowladda ka socdo oo wareysi laga qaado. Inta badan wakiilada Dowladu waxay xiligii cilmi baaristaan mashquul ku ahaayeen hawlaha siyaasadda gobolka.

Natiijooyinka ugu muhiimsan

1. Xaaladda amniga guud

In kasta oo loo arkaayay in xaaladda amaanka guud ee gobolka Hirshabelle tahay mid ka soo reyneeyso, hadan weli waa mid aay walaac ka muujiyeen dad badan oo deegaan ah, gaar ahaan magaalooyin ku dhow meelaha aay al-Shabaab gacanta ku hayaan. Goobo aay ka mid yihiin Jowhar, Warsheekh iyo Cadale, ayaa amaankoodu loo arkay mid soo hagaagayay in kasta oo aay jireen dhacdooyin amaan xumi, ha noqoto mid gudaha ah ama mid ka dhacda duleedka magaalooyinka, gaar ahaaneed Jowhar iyo Cadale. Cadale, maadaamo aay aad ugu dhowdahay dhulka aay al-Shabaab xukunto (qiyastii 20 kiiloomitir) iyo hanjabaadaha joogtada ah ee aay kooxdu si gaar ahaaneed ganacsatada deegaanka u soo direysay, ayaa dadku waxay aaminsanaayeen in magaaladu wakhti kasta la soo weerari karo. Sidaas darteed dadku waxay ahaayeen kuwo cabsi ku nool.

Ololaha doorashada madaxweynaha ee gobolka aawgeed, al-Shabaab hanjabaadihii ayay labolaabtay, gaar ahaan magaalo madaxda gobolka Hirshabelle ee Jowhar. Intii lagu gudo jiray xog uruurintaan oo isla markaana ololihii siyaasadda uu dhinac socday, qarax miina ayaa ka dhacay duleedka magaaladda halkaas oo aay shan ruux ku dhinteen. Intaas waxaa dheer, in qaar ka tirsan ururrada dumarka deegaanka ee dooda ka qeybqaadanaayay aay muujiyeen in aa jiraan fowdha iyo jahawareer haysta qeybaha amniga u xilsaaran. Ka qayb galayaasha waxay sheegeen in aay jiraan rag hubeysan oo wadooyinka magaalada dhex wareegaaya, ayadoo aysan cadayn in aay yihiin xubno dhab ah oo ka tirsan hay'adaha amniga Dowladda mise aay yihiin kuwo been-abuur ah. Daraasadda waxay sheegtay in aay muhiim tahay in aay ciidamada amniga ee Dowladu ahaadaan kuwo lagu aqoonsan karo labbis sax ah iyo kaarar aqoonsi.

Si kastaba ha ahaatee, ka qayb galayaasha qaarkood oo ka kala yimid seddexda degmo ayaa tilmaamay in nabad-gelyada magaalooyinkoodu uu soo hagaagay. In kasta oo bishii la soo dhaafay aay Warsheekh (magaalo kutaalo Shabeelada Dhexe oo diinta taariikh ku leh),² waxaa ka jiray dhacdooyin amaan darro. Badankood ka qayb galayaasha waay isku raaceen in sanadihii laga soo gudbay aaysan jirin dhacdooyin waaweyn ee amaanka la xiriira. Sida aay ka qayb galayaasha la tahay, tan waxaa sabab u ah wada shaqeynta dhow ee ka dhaxeysa dadka deegaanka iyo mas'uuliyiinta maxalliga ah ee Hirshabelle halk aay nabadda soo wanaagsanaatay ee Cadale u nisbeeyeen joogitaanka ciidamada AMISOM iyo wadashaqeynta dhow ee aay la leeyihiin hay'adaha amniga ee deegaanka. Magaalada Warsheekh, bulshada iyo madaxda deegaanka waxaa ka dhaxeeya wada-shaqeyn loogu doonaayo in nabadda la dhiso degmadana barwaaqo loo horseedo.

Kiisaska amaan xumi ee Jowhar, Cadale iyo Warsheekh waxaa loo nisbeyn karaa dhawr arimood sida aan qoraaladaan hoos ku xusan ugu doodnay: Ugu horeyntii, ka qeybgalayaashu waxay

² Inta badan dhacdooyinka amni darida ah ee Warsheekh waxaa sababa u ah jid gooyooyinka aay dhigtaan maleeshiyaadka beelaha. In kasta oo aay si tartiib tartiib ah u socdaan, waxaa jira dadaala aay wadaan mas'uuliyiinta deegaanka si jidgooyooyinkaas loo ciribto.

dhacdooyinka amaan-dari u nisbeeyeen hay'adihii dowliga ahaa oo aanan gobolka ka jirin. Tan iyo markii dhawaantaan Dowlad-Goboleedka la asaasay, ma jiraan hay'ada la alkumay oo ilaaliya sharciga iyo kala dambeynta dambiilayaashana falalkooda kula xisaabtama. Tan labaad, ka qeyngalayaasha waxay tilmaameen in jidgooyooyinka sharci darrada ah oo aay maleshiyaad-beeleedka dhigteen magaalada duleedkeeda aay tahay sababta ugu weyn ee keentay amaan-darrida degmada. Ka qeybgalayaashu waxay aaminsanyihiin in kasta oo jidgooyooyinka qaar oo aay dhigeen oo aay maamulaana hay'adaha amniga ee Dowladda, aay sidoo kale jiraan qaar badan oo aay si sharci-darro ah u dhigteen maleeshiya-beeleed. Inta badan jidgooyooyinka waxaa la dhigaa wadooyinka waaweyn ee isku xira magaalooyinka iyo tuulooyinka, taas oo xaddideysa isu-socodka dadka, isla mar ahaantana dhaqaalaha dhaawaceysa.

Tan sadexaad, kiisaska amaan-dara waxaa loo nisbeyn karaa colaadaha beelaha ka dhex oogan, cadaawadda la isu haaya iyo is-aaminaad beelaha dhexdooda ah oo aanan jirin. Ka qayb galayaasha waxay cadeeyeen in bulshadu aay ka walaacsantahay dagaalo intii muddo ah ka dhacaayay magaalooyinka iyo tuulooyinkooda. Sida badan, colaadda beelaha waxay ku bilaabataa khilaaf heer qof shakhsi ah oo ku murmay lahaansho dhuleed, soohin la durjiyay iyo xoolo beer dak kale daaqay. Taas ayaa waxaa ka dhasha in meeshi uu ka huro dagaal beeleed naf badan lagu waayo, dad badan aay ku barakacaan oo aay hanti badan ku burburto. Tan afaraad, waxaa amaan-darrida deegaanka asal u ah loolan ku aadan kheyraadka xaddidan oo aay sabab u yihiin abaaraha iyo kaabayaasha dhaqaalaha oo liito.

Deegaanka Hiiraan: Doodaha waxaay muujiyeen fikrado kala duwan oo ku aadan amniga guud ee Beledweyne, Matabaan iyo Bula Burte. Magaalada Beledweyne³, ayaa ka qayb galayaasha qaar waxay aaminsanyihiin in amnigeeda bilihii u dambeyay uu xumaaday halka aay qaar kale la tahay in xaaladda amni aay bilihii iyo sanadihii u dambeyay ahayd mid ka soo reyneysay, taas oo aay sheegeen in aay ugu wacantahay joogitaanka ciidamada qaranka Soomaaliya iyo xoogagga AMISOM⁴ ee Jabuuti ka socdo. Kuwa aaminsan in aay xaaladda amni liidato, waxay ku doodayaan in al-Shabaab aay aamaanka saameyn weyn ku leedahay maadaamo aay habeenki magaalada ayaga maamushaan oo aay hawlgalo ka fuliyaan. Waxay doodoodu tahay in ciidamada booliska iyo AMISOM aay magaaladu maalinti oo kali ah xukumaan halka aay habeenki farahooda ka baxda. Dilalka qorsheysan ayaa ah kuwo magaalada si caadi ah uga dhaca. Ka qayb galayaasha waxaay doodoodu ku saabsaneyb colaadaha soo noqnoqday ee qabiilka ku saleysan iyo weraradii ciidamada Dowladda ee Beledweyne lagu soo qaaday usbuucyadii iyo bilihii la soo dhaafay.

Doodaha FGD (kooxda khaaska ah) mid ka mid ah ayaa ahayd sida tan: *'...xaaladda guud ee amniga Beledweyna ma aha mid wanaagsan maxaa yeelay waxaa jiro dilal qorsheysan oo inta badan ka dhaca magaalada dhexdeeda. Al-Shabaab waxay awoodaan in qofkay doonaan aay magaalada dhexdeeda ku dilaan. Dhacdooyinkii u dambeyay waxaa ka mid ahaa weerarkii Kalabeer iyo kii Maroodile.'*⁵

³ Bishii September 2017, qarax ayaa ka dhacay mee u dhow xafiiska gudoomiyaha gobolka, kaas oo sababay dhimashada tiro dad ah qaar kalena dhaawacay. Dacdooyinka amaan-darri ee kale oo magaalada ka dhacay waxaa ka mid ah weerar aay al-Shabaab si ula kac ah ciidamada Dowladda ku soo qaadeen, markaas oo aay tuulada Kalaber afar qof ku dileen, iyo weerar aay al-Shabaab maamulka Hirshabeelle ee Maroodile oo 25 KM u jirta Beledweyne ku soo qaadeen.

⁴ Hawlgalka Midowga Afrika ee Soomaaliya - <http://amisom-au.org>

⁵ **Shillkii amniga ee Kalaber:** Waxaa jira weerar ula kac ahaa oo aay al-Shabaab ciidamada amniga ku soo qaadeen halkaas oo aay afar qof ku dileen labo kalana aay ku dhaawaceen.

Shillkii amni-darrida ee Maroodile: Labo usbuuc kadib markii xogtaan la soo ururiyay, al-Shabaab waxay soo weerareen tuulada Maroodile oo 25 KM u jirta Beledweyne. Sadex qof ayaa halkaas ku dhintay qaar kalena way ku dhaawacmeen.

Mid kale oo ka qayb galayaasha ka mid ah ayaa wuxuu yiri ‘...’ *qof intuu warbaahinta la hadla al-Shabaab wax ka sheegi kara ma laha cabsi aawgeed. Waxay awoodaan in aay inta habeen madow guriga kuugu yimaadaan aay ku afduubtaan. Ma jiraan wax difaac ah oo aad Dowladda ka sugeysid.*

Intaa waxaa dheer, in magaalada Beledweyne aay labo u qeybsantahay taas oo saameyn weyn ku leh nabad ku wada nolaanshaha bulshooyinka degmada. Bariga Beledweyne waxaa degan beesha Xawaadle, Shiiqaal iyo Makane, halka aay Gaaljecel, Jejeele iyo Makane degenyihiin dhanka galbeed ee magaalada. Beelahaasi oo dhan waxay ku wada abtirsadaan beesha balaaran ee Hawiye laakin waxaa kala qeybiya arimo siyaasadeed iyo kuwo kheraadka ku saabsan. Xiriirka labada dhinac ee magaalada aad ayuu usii xumaaday ayada oo kala qeybsanaanta beelahaas aay xaddiday is-dhexgalkii iyo dhaqdhaqaaqii u dhexeeyay, is-aaminki oo aad u yaraaday, waxayna dadki dhexdhigtay cadawtooyo iyo naceyb.

Intaa waxaa sii dheer, in dad badan oo reer Beledweyna ah aay cadaalad u raadsadaan maxkamadaha al-Shabaab ee tuulooyinka ku yaala. Sida aay ka qeybgalayaashu sheegeen, dad badan oo deegaanka ah ayaa waxay door bidaan in aay aadaan maxkamadaha al-Shabaab ee tuulooyinka ku yaalo (oo loo yaqaano Luuq-Jeelow) maxaa yeelay waxay aaminsanyihiin in halkaas aay ka jirto cadaalad ka fiican midda maxkamadaha Dowladda. Taas waxay cadeyn u tahay saameynta aay al-Shabaab ku leedahay bulshada Beledweyne degan.

Amniga degmada Matabaan waxaa gacanta ku haya laba kooxood oo kal duwan- Ahlu Sunnah Wal-Jamaaca (ASWJ)⁶, koox diimeed suufiya ah, iyo maamulka Hirshabelle. Xaaladeeda amniga waa mid degan. Magaalada waxaa xukumo ASWJ halka uu maamulka Hirshabelle uu tuulooyinka xukumo. Arintu si kastaba ha ahaatee, qaar ka qayb galayaasha ka tirsan ayaa waxay aaminsanyihiin in inkasta oo aay xaaladda amni degantahay, misane masuuliyinta degmada ee loolameysa ayaa xaaladda ka dhigeysa mid aan sugneyn.

Taas waxaa ka duwan magaalada Buulo Burde oo uu gacanta ku haya maamulka Hirshabelle (ayaga oo AMISOM gacan ka helaaya) halka aay al-Shabaabna xukunto tuulooyinka degmada. Ka qayb galayaasha waxay sheegeen in magaalada aay gòdoon tahay maadaamo uu maritaanka jidadkii soo galaayay aaysan suurto gal ahayn oo cunnada iyo badeecadaha kale aay ku yimaadaan wadiiqooyin aay fududeeyeen koox ganacsato ah. In kasta oo aay gòdoomintaas jirto, amniga magaalada dhexdeeda waa mid si aad ah u soo hagaagay sababtuna waa xiriirka dhow ee ka dhexeeya bulshada deegaanka iyo ciidamada amniga Soomaaliya oo taageero ka helaaya xoogagga AMISOM. Waxaa kale oo magaaladda jooga hay'ado calami ah oo aay ka mid yihiin Barnaamijka Cunnada Adoonka ee marka lasoo gaabiyo loo yaqaano WFB iyo hay'adda Badbaadada Caruurta ee la yiraahdo Save the Children, kuwaas oo dadka u qeybiyaan cunno iyo waxyaabo kale oo loo baahanyahay. Sida Beledweyne, xaaladaha walaaca amni-darro waxaa loo aaneeyaa colaad beeleed ka bilaabato arimo la xirriro lahaansha dhuleed, soohin aay afraad ama qolo balaarsatay iyo dhul daaq ah.

Waxaa jiro dhowr waxyaabood oo u sabab ah amni-darrada deegaanka Hiiraan. Tan koobaad, weerarada aay soo qaado al-Shabaab oo deegaamo badan xukuma ayaa ah sabab amni-darro oo laga walaaco gaar ahaa Beledweyne, Matabaan iyo Bula Burda. Tan labaad, rabitaanka aay shakhsiyaad ama beelo qaar dhul-balaarsi ku doonayaan ayaa ka mid ah sababaha keena amni-darrada iyo colaadda deegaanka. Kiisaska intooda badan, dagaalka wuxuu qarxaa markii laba beelood iyo ka badan aay lahaansha dhuleed isku qabsadaan ama aay doonaan in aay dhul-balaarsi sameyaan. Tan sadexaad, kheyraadka aay ka mid yihiin biyaha iyo dhul-daaq oo lagu loolamo wakhtiyada abaaraha ayaa ka mid ah sababaha keena amni-darrada iyo colaadda deegaanka. Tan afraad, kala

⁶<http://web.stanford.edu/group/mappingmilitants/cgi-bin/groups/view/109>

qeybsanaan, is-aamin-darro ka jirta bulshooyinka dhexdooda iyo cadaawad la isu hayo ayaa ka mid ah sababaha ugu waaweyn ee keena amni-darrada Hiiraan. Ugu dambeysti, aargoosi qabiil ayaa ayaduna ka mid ah asbaabaha amni-daaro. Qaarkood colaadaha qabiil waxay ka qarxaan rabitaanka ah in aay qolo soo qaado weerar aay uga aargoosaneyso arin sanada ka hor dhacday. Magaalada Buulo Burde, dad al-Shabaab lagu tuhunsanyahay dowladda loo gacangeliyo ayaa bulshada qalalaasa ka dhex abuurta.

2. Dabeecadda iyo baaxadda Colaadda

Caadi ahaan waxaa sababta qarxidda colaada asaas u ah markii u damac iska horkeeno xiriikii ka dhexeyay labo kooxood ama labo gobol, ayagoo leh dano iska soo horjeedo ama ku raadjoogo waxyabo aan la isku heli karin. In kasta oo erayga dagaal loo isticmaalo mid la micna ah isku dhac, hadan waxaa haboon in micnaha xarafka dagaal lagu xaddida iska horimaad hubeysan oo u dhexeya ciidan qalabeysan. Tan iyo sanadkii 1991 markii dawladdii dhexe ee Soomaaliya ay burburtay, colaadaha u dhexeyo beel jifooyinkeed iyo kuwo u dhexeeya beela kala duwan ayaa ku kordhay meela badan oo wadanka ka tirsan, taas oo dhalisay fowdha muddo labaatan sano ka badan.

Gobolka Hirshabeelle waxaa astaan u aha wabiga Shabeele oo suurto gelinaaya in beeraha lagu waraabsado si looga dhigto il dhaqaale oo muhiim ah. Badda iyo kaluumeysigeeda ayaa waxay ka dhigantahay il dhaqaale oo kale oo muhiim ah. Isku dhacyada waa kuwo dex mara beelaha ama jifooyinka hal beel ayada oo aay sababtuna tahay lahaansha dhuleed, sida dhul beereed, iyo ayadoo wakhtiga abaaraha lagu loolamo dhul daaqsin iyo biyo yar. Taas waxaa ka dhasha, in naf lagu waayo, dad badan aay ku barakacaan, hanti aay ku burburto oo nolol maalmeedkii uu Khalkhal galo. In kasta oo aay jirtay faragelin loola golleyaha in colaada lagu maareeyo, hadan qaar badan oo ka tirsan ka qayb galayaasha ayaa waxay aaminsanyihiin in dadaaladaasi aysan ahayn kuwa ku filan in aay colaadda dhanka nabadda u rogaan, yada oo sidaa darteed aan colaado badan wali wax xal ah laga gaarin.

2.1 Colaadda ka dhalata lahaanshaha dhulka

Gobolada la booqdadabankood, qaymeyntaan waxay muujisay in inta badan colaadaha deegaanka aay ka dhex dhaca jifooyin iyo beela, taas oo aay sababaan lahaansha dhuleed.

Sababo aay ka mid yihiin soohimihii dhulka oo aanan aad u cadeen iyo lahaanshaha dhulka oo aanan warqado sax ah loo haysaning, iyo damac dhul balaarsi ayaa waxaa jira beela badan oo sheeganaay lahaanshaha hal dhul ayaga oo xoog iyo dagaal xal ku raadsada. Inta badan dhacdooyinka colaadaha Shabeelada Dhexe waxay qarxaan markii aay mareshiya beeleed jidgooyoyin aanan sharci ahayn waddada dhigtaan si aay dhulkooda beelaha kale uga ilaashadaan ama ayagoo ula joodo in aay dhul balaarsi sameyaan. Mararka qaar mareshiyaadka waxay jidgooyada waddada u dhigtaan in aay dadka isticmaalaaya canshuur ka qaataan, oo hadii codsigoodu aan loo yeelin aay sababi karto in dadka safarka ah meeshaas lagu dilo, taas oo aay ka dhalaneysa aargoosi iyo aana qabiil.

Arinta si kastaba ha ahaatee, waxaa in la xuso mudan in mararka qaar aay isku dhacyadaan sabab laa'an u bilaabaan dhalinyara caasigarowbay (oo ka tirsan kooxaha maleyshiya beelaadka), kuwaas oo iska bilaabo dagaal aaysan odayaashood waxba kala soconin. Hoostaan waxaa ku xusan

tusaalooyin ku saabsan colaada aay sababeen lahaansha dhuleed oo ka dhacay meelihii aan booqanay ee ka tirsanaa gobolka Hirshabeelle.

Degmada Cadale

Tusaalo ahaan, hal dagaal oo ka bilawday lahaansha dhuleed oo aay xuseen badankood dadkii Shabeelada Dhexe lagu wareystay, waa isku dhexe labada jifood ee Cili Omar iyo Abdalla Caroni oo ka tirsan beesha Abgaal, dagaalkaas oo ka dhacay tuulada la yiraahdo Burdheer. Colaadaas oo markedi ugu horeysay labada jifo ka dhex dhacday sanadkii 1992 ayaa hadana waxay mar labaad soo noqotay bishii labaad sanadkaan 2017 markii koox maaleshiyaadka ka tirsan aay dhigteen jidgooyooyin si aay beelaha kale dhulkooda uga cishtaan. Colaadii sanadkii 1992 waxaa xalliyay odayaal ka tirsan madax dhaqameedyada labada jifood, dhex dhexaadintaas oo ka dhacday Burdhere qaadatayna muddo labo bilood ah. Colaadu waxay mar labaad in aay qaraxda u sabab ahaa, markii kooxo ka tirsan labada jifood aay kala dhigteen jidgooyooyin isu jira masaafa hal kiilomitir ah, ayada oo koox waliba aay ku andaconeyso in kuwa kale aay dhulkooda jidgooya soo dhigteen. Taas oo aay natiijadeeda noqotay in aay dad badan dhintaan, hanti aay burburto oo aay dad badan ku barakacaan.

Mid ka tirsan ka qayb galayaasha Cadale ayaa so rogaal celinta dagaalkaan waxuu ka yiri: *'...Dhalinyartii ku dhalatay dagaalladii 1991 ayaa ah kuwa hadda dagaalameysa'*. Arinta si kastaba ha ahaatee, dadka labada jifo 25kii sana oo la soo dhaafay waxay ahaayeen kuwo si nabad ah ku wada nool.

Maamulka Hirshabeelle ayaa waxay sameeyeen faragelin xoog leh si aay colaada u xalliyaan. Koox odayaal sadex-geesood ah ooy ka kooban odayaasha labadii jifo oo aay dirirta dhex taalay iyo koox sadexaad ayaa arinta galay oo fariistay magaalada Jowhar, lakin wada xaajoodkii markuu 24 maalmood socaday ayaa waxaa joojiyay maamulka Hirshabeelle. Odayaashii ka tirsanaa labada jifood oo aay dirirta ka dhexeysay ayaa xabsiga loo taxaabay ayaga oo lagu eedeeyay in aay heshiis gaari weeyeen oo aay wada xaajoodkiina ku dheeraadeen in kaste oo aay taageera iyo marti-sooridba haysteen. Odayaashii ugu dambeyntii waa la sii daayay waxaana lagu amray in aay colaada soo afjaraan.⁷

Degmeda Jowhar

Ka qayb galayaasha Jowhar waxay nala wadaageen dhacdooyin colaadeed oo ka qarxay lahaansha dhuleed oo degmada dhexdeeda ah. Mid ka mid ah kiiskii ugu weynay waxuu ka dhex dhacay beesha Shiidle ee Jareerta ah iyo beesha Abgaal. Colaadaan waxay muujineysaa xaqiiqada ah dhibka aay bulshada jareerta kala kulmaan sidii aay u heli lahaayeen xuquuqdii dhulkoodii aay dhaxasha u lahaayeen. Dhul beereed balaaran oo aay lahayd beesha Shiidle ayaa waxaa la waregtay Dowladii kacaanka ee Siyaad Barre ayada oo la yiri waxaa lagu abuurayaa bariis tijaabo ah. Laakiin markii aay dagaaladii sokeeye waddanka ka qarxeen, dhulkii waxaa la wareegay kooxo hubeysan. Dadkii beerahaas iska lahay (Shiidle) waxay hadda doonayaan in dhulkoodii dib loogu soo celiyo maxaa yeelay dadka hadda haysta waxay kula wareegeen si sharci darro ah. In kasta oo wakhti xaadhirkaan uusan dagaal beeleed jirin, hadan xaq darida lagu haayo beesha jareerta Shiidle ayaa waxaa dhici karto in aay xiiso kiciso taas oo isu badali karto xag-jirnimo iyo dagaal beeleed.

⁷ Wakhtigii xogta la soo ururinaayay, dhex dhexaadinta wali waxay ka socotay magaalada Jowhar.

Colaadhaha ku saleysan lahaansha dhuleed waxaa tusaala u ah mid ka dhex dhacday jufada Mohamed Muse ee ka tirsan beesha Abgaal iyo jufada Walamoi ee ka tirsan beesha jareerta Shiidle, kuwaas oo sanadkii 2012kii isku qabsaday lahaansha dhul beereed ku yeela Gether Burkina. Colaadu waxay saameyn ku yeelatay dad Walamoi oo ku noolaa 12 tuulo kuwaas oo guryahoodii laga gubay, dadkoodii la laayay, qaarna la dhaawacay halka kuwo kalena la barakiciyay. Kuwii la barakeciyay waxay ku noolyihiin heemada ka dhisan xero ku taala meel u dhow garoon dayaaradaha Jowhar.

Degmada Warsheekh

Ka qayb galayaasha magaalada Warsheekh waxay xuseen colaad ka dhalatay lahaansha dhuleed oo bilaabatay markii laba nin oo ka wada tirsan beesha Abgaal aay isku qabsadeen dhul laga qodaayay ceel biyood oo mid kastaba uu ku andacooday in uu asagu yahay milkiilaha meeshaasi. Shaqadi qoditaanka ceelka waa la hakiyay maa daama uu nin sheegtay dhulkii asaga oo aanan keenin wax cadeyn ah. Keeski muddo ayuu soo jiidamay, ugu dambeyntiina waxaa xalliyay odayaasha dhaqanka ee beesha Abgaal.

Colaad kale oo ka dhalatay lahaansha dhuleed aya dhacday maalin ka hor intii kooxda cilmi baarista aaysan imaanin. Koox ka tirsan beesha Abgaal ayaa is hortaagay in la meelmariyo qorsha uu soo jeediyay duqqa magaalada **Kornayl Ahmed Hussein Ahmed (Shiidka)**, oo ku aadanaa in dad maalgashadeyaal ah loo qeybiyo dhul xeebta ku yeela ayada oo aan loo eegin beesha aay ka soo jeedaan, ayadoo aay ka mid yihiin qurba joogta Soomaaliyeed. Mashruucaas waxay ula jeedadiisa ahayd in la soo jiito maalgashadeyaasha si loo hagaajiyo kaabayaasha oo dhaqaalaha loo kobciyo. Dibad baxayaasha oo ahaa bulshada deegaanka Warsheekh ayaa diidanaa in dad beela kale ku abtirsada dhulkoodo wax laga siiyo, Taas waxay keentay in dadkii ayaga ahaa la xir xiro. Duqqa magaalada wuxuu sheegay in mashruuca la fulin doono in kasta oo aay jiraan kooxo mucaaradsan.

Degmada Beledweyne

Sidoo kale, deegaanka Hiiraan, waxaa ka jiray colaada badan oo ka dhashay lahaansha dhuleed, oo u badan dhul beereed. Dhul beereedku waa mid wax soo saarkiisu badan yahay sidaa dartee ayaa gacan ku haynta dhul beereedka ayaa ah asbaabaha ugu badan ee deegaanka colaad ka dhalisa. Tusaala ahaan, colaadii u dhexeysay beelaha Xawaadle iyo kuwa Direed oo isku haystay dhul beereedkii Deefow iyo Kabaxley ayaa waxaa ku baaba'ay naf iyo maal badan. Labada beeloodba waxay sheegteen in dhul beereedkaas wax soo saarka leh ee ku teedsan wabiga Shabeelle aay ayagu leeyihiin. Colaaddaas buuq siyaasadeed ayaay deegaanka Hiiraan ka dhaliyay saameynteedana waxaa laga dareemay meelo aad ugu fog goobta dagaalka. Gudoomiyihi Beledweyne ee wakhtigaas Cali Jayte Cosmaan wuxuu muujiyay dadaal uu ku doonaayay in labada dhinac ee dagaalameysa uu isu keeno colaadana uu xalliyo, laakiin Gudoomiyihi waa la badalay.

Kiis kale oo colaadeed: Beelaha Gaaljecel iyo Jejeele ayaa waxay ku dagaalameen dhul daaqsin oo ku yaala tuulooyinka Buq-ceeldheere, Baar-gacanlow iyo Buq-Goosaar. Dagaalka labadaas beelood u dhaxeyay ayaa muddo sanado ah soo noq noqonaayay. Dagaalkaas waxuu galaftay noloshada dad badan, dhaawac iyo qaar kale oo badan oo ku barakaceen.

Degmada Bula Burde

Colaad ka dhalatay lahaanshaha dhul beereed ayaa ka qaraxday degmada Buulo Burde taas oo saameysay tuulooyin badan oo aay kamid yihiin Showliga, Jilaley, Harar iyo Guulaalimey. Colaadu waxay u dhexeysay beelaha Garjante iyo Eele, colaadaas oo aay natiijadeedi noqotay in saddex tuulo lagu burburiyo, 11 qof lagu dilo, 17 qof lagu dhaawaco, hanti badan aay ku lunto, oo aay dad badan

ku barakacaan. Xabad-joojin ayaa la hirgeliyay. Labada qolo oo dagaalameysay hadda way kala go'an yihiin maadaamo aay midood degentay goobaha aay al-Shabaab xukunto halka tan kalena aay degantahay goobo aay Dowladda xukunto. Sidaas darteed uma eko in aay colaadaas mar kale soo noqon doonto in kaste oo aay xaaladu kacsantay.

Intaa waxaa dheer, colaad kale oo bilawgi sanadkaan 2017 dhex martay laba jifood oo ka tirsan Xawaadle-Ibrahim Ciise. In kaste oo colaadas aay saameynteedu yareed makii la barbar dhigo kuwii hore, hadana waxay ahayd mid daran oo bilooyin socotay. Colaadaas waxaa markii dambe demiyay culumada diinta iyo odayaasha dhaqanka ayaga oo soohinta beeraha si wanaagsan u calaamadayay.

2.2. Colaad ku saleysan kheyraadka

Rabshadaha cakiran ee ka dhex dhaca beeleha amaba hal beel ee gobolka Hirshabelle ayaa waxay yihiin kuwo sidoo kale xididda kuleh arimo aay ka mid yihiin kheyraadka oo yaraada (Tusaale ahaan biyaha iyo xaqqa dhulka daaqa), taas oo aay ka dhalata isku dhac beelaha iyo jifooyinka gobolka degan. Inta badan meelaha aan soo booqannay, ka qayb galayaasha waxay soo wariyeen colaad ka dhalatay loolan kheyraad sida dhul daaqsin iyo biyo. Caado ahhan Soomaalidu waxay dhaqan u leedahay wadaagidda daaqa iyo biyaha ilaa laga gaara wakhti abaareed, markaas oo uu billawdo loolan kheyraad sida biyaha iyo dhul daaqsineed. Hoos ayaa waxaa ku xusan tusaalooyin muujinaaya colaada ku saleysan dhul oo ka dhacay degmooyin badan oo ka tirsan gobolka Hirshabelle.

Degmada Jowhar

Ka dib markii xoolo aay iska leeyihiin Cili Cumar (oo ka tirsan beesha Abgaal) aay daaqeen beer uu leeyahay nin u dhashay beesha jareerta Shiidle, meel la yiraahdo Xawaadley, ayaa waxaa dhacay dagaal (sanadkii 2016) ka dib markii xoolihii beerta laga saaray. Ninkii beerta iska lahaa ayaa markaa ka dib waxaa soo weeraray oo dilay koox hubeysan oo ka tirsan Cili Cumar. Taas waxay natijadeedi noqotay dhimashada dad badan, buburin guryo iyo sidoo kale sadex tuulo oo aay degnaayeen beesha Shiidle, gaar ahaan Jaamec Misru, Kumis Yarow iyo Maqdis. Waxaa kale oo jiray dad badan oo degnaa degmooyinka la deriska ah oo halkaas ku barkacay. Xabad-joojin ayaa la hirgeliyay, laakin ma jiraan wax dib u heshiisiin ah oo wali la qorsheeyay. Maamulka Hirshabelle waxay sheegeen in uu jiri doono qorsho labada beelood waan waan loogu sameynaayo ka dib markii colaadda Burdheer ee Cadale (arag safxadda 11) xal kama dambeyn ah laga gaaro (dadaladaas oo ahaa kuwo socday wakhtigii xogtaan la soo ururinaayay).

Degmooyinka Warsheekh iyo Cadale

In kasta oo aaysan jirin dhacdooyin gaar ah oo aay tusaale ahaan u soo qaateen, ka qeybgalayaasha Warsheekh iyo Cadale waxay inta badan sheegeen dagaal iyo amaan-darri degmooyinkooda ka dhacay oo ku saleysanaa kheraad lagu loolamay. Tusaale ahaan, dadki noo waramay oo Cadale lagu wareystay waxay noo sheegeen in 9 ka mid ah 11ka beelood ee degmada ku nool aay yihiin kuwa ugu tirada badan. Beel kasta iyo jifo kasta waxay sheeganaysaa lahaanshaha dhul balaaran oo ilaa xeebta gaaraaya, umana ogolo in beelaha iyo jifooyinka kale aay daaq ama kaluumeysi u isticmaalaan. Si aay kheyraadkooda u ilaashadaan oo aay isticmaalkiisa u xaddidaan, mareshiyaadka beesha ayaa ah kuwa u xilsaaran in aay dhulka ilaaliyaan. Arintu si kastaba ha ahaatee, waxaa xusid mudan in mareshiyaadkaasi aay yihiin kuwa al-Shabaab ka saarsay degmooyinka iyo meelaha u dhow dhow.

Degmada Beledweyne

Sidoo kale, deegaanka Hiiraan, dagaal ku saleysan loolan kheyraad ayaa bulshada ka dhex dhacay sida aan hoostaan ku faahfaahin doono. Tuulada Don Maleego oo ka tirsan degmada Beledweyne, beelaha Gaaljecel iyo Jejeele ayaa waxay ku dagaalameen dhul ah daaqsin iyo ceelal aay xoolaha biya ka cabaan. Colaadaan oo la aaminsanyahay in aay siyaasiyiinta kiciyeen ayaa waxaa ku dhintay 54 qof, ayada oo dad kalena aay dhaawac iyo barakac u geysatay. Saameyntaas waxaa sii dheeraa, in colaada aay xoola badan ku lumen. Ugu horeyntii ciidamada Itoobiya ayaa waxay isku dayeen in aay colaada joojiyaan oo isla markaana aay dhibka xalliyaan, laakin waay ku fashilmeen maa-daamo aay Gaaljecelku aaminsanaayeen in ciidamada Itoobiyaan aay beesha Jajeele u xaglinayaan. Taa waxaa xigtay isku day ciidamada Jabuuti kaas oo asagana fashilamay, laakin ugu dambeynti colaada waxaa xal u helay odayaal ka tirsan beesha Makane kuwaas oo ku sifeysnaa madax banaani iyo niyad wanaagsan.

Degmada Matabaan

Wadahadaladii Matabaan waxaa hareeyay dood ku saabsaneyd colaad sanadkaan 2017 dhexmartay Cali Madaxweyne oo ka tirsan beesha Xawaadle iyo Habar Iji oo ka tirsan beesha Habar Gidir / beesha Eyr, ayada oo lahaansha dhuleed la isku haystay. Markii deegaanka Hiiraan aay abaarta ka dhacday, taas oo saameysay nolol maalmeedka dadka deegaanka, ayaa waxaa dhacay in beesha Xawaadle oo keyd biya ku haysatay tuulada Bayaaley aay u yeereen dadkii aay abaartu saameysay oo beelaha kale ka tirsanaa oo aay ku jirto beesha Habar Iji si aay biyahaas ula isticmaalaan. Ayada oo biyihi si nabad gelya ah loo wada cabaaya ayay dad ka tirsan beeshii Habar Iji sheegatay in dhulka biyaha ku keydsanyihiin aay ayaga leeyihiin. Taas waxaa ka dhalatay colaad dhex martay beeshii Cali Madaxweyne ee dhulka iska lahayd iyo beesha Habar Iji oo ayaduna sheegatay lahaanshaha dhulka. Natijadii colaadaas waxay noqotay in dad badan aay naftoodi ku waayaan, oo la gubo bacahii biyaha lagu keydinaayay, wadanoolaanshadii bulshada aay meesha ka baxdo, hanti ku burburto iyo dadkii oo ku barakacay. In kasta oo xabad joojin la hirgeliyay, colaadi wali lama xallinin. Hadii aanan talaabooyin deg deg ah la qaadin, waxaa macquul ah in aay colaad mar kale dib u soo noqoto.

2.3. Colaad siyaasad ku saleysan

Degmada Beledweyne

Colaad aay siyaasa kicisay ayaa ka dhacay tuulooyin ku yaalo baadiyaha degmada Beledweyne taas oo dhex martay laba kooxood oo ka kala tirsan beelaha Gaaljecel iyo Jejeele markii aay beesha Jejeele asaastay Dowlad Goboleed aay ula baxeen Westland State (Dowlad Goboleedka Galbeed) ayaga oo ka cabanaaya in aanan siyaasadda deegaanka laga qeybgelinin. Colaadu waxay qaraxday markii aay koox ka tirsan beesha Jejeele isku dayeen in aay bulshada deegaan canshuur ka ururiyaan siiba beelo ka tirsan Gaaljecel iyo Jareer oo ayaga mucaarad ku ahaa. Tani waxay sababtay dhimishada iyo dhaawaca dad badan iyo barakaca qaar kale oo badan siiba tuulada Hawl-Wadaag. In kasta oo xabab-joojin la meelmariyay, oo maamulka Hirshabeelle uu isku dayay in uu xalliyo sababaha colaadda dhaliyay, wali dadaalo badan ayaa loo baahanyahay si xal kama dambeys ah loo gaaro.

2.4. Colaada kale

Daraasadaan waxaa kale oo aay muujisay colaada kale oo dhex maray beela dega Gobolka Hirshabeelle. Waxaa ka mid ah colaado ka dhashay kufsi iyo dilal aargoosi. Sida badan markii aay

kiisas noocaas ah bulshada ka dhex dhacaan, waxay keentaa colaad beeled gaar ahaan haddii aanan wakhtigii ku haboonaa xal loo helin. Dhaqanka Soomaaliyeed kufsiga waa wax laga xishooda oo waji-gabax ku ah qoyska aay dhibaataada ku dhacday. In kasta oo sida badan odayaasha dhaqanka iyo culamada aay colaadaha noocaas ah xalliyaan, badankood xubnaha beelaha waxay sameyaan aargoosi taas oo hurisa colaad beeled. Tusaale ahaan, gabar beesha Gaaljecel u dhalatay ayaa waxaa kufsaday nin beesha Jajele ah, kiiskina waxaa xalliya NGO (hay'ad samafal) maxalli ah. Lakin qoyskii dhibka soo gaaray ma aaysan ku qanacsaneyn heshiiskii la gaaray ayaga oo sheegay in beesha Jejele aay dambiilaha qarinyaan. Mar labaad ayay hay'addii arinti soo dhex gashaay ayagoo dalbaday in beesha Jejele aay keento 15 nin oo ka markhaati kacaya in aaysan beeshu ahayn mid dambiilaha qarineysa. Markii taas la sameyay, qoyskii dhibanaha ahay way qanceen arintina sidaas ayaa xal loogu helay.

3. Dagaal oogayaasha

Markii la eego doodaha kooxda khaaska ah, colaadaha kala duwan ee gobolka Hirshabelle waa kuwo ku sifeysan asbaaba iyo dagaal oogayaal kala nooc ah oo wajiya badan le, colaadahaas oo ayagoo intooda ugu muhiimsan lagu soo koobay cutubyadaan hoos ku xusan:

Tan koobaad, dhul aay beelaha degaan oo aanan kala lahayn xududa cayiman, damac dhulabalaarsi oo ku jira beelo qaar, iyo beelo xakameynaaya dhulki daaqa ayaa sabab u ah kicinta colaadaha hadda jira iyo kuwa mustaqbalka dhici doon. Sida aay sheegeen ka qaybgalayaasha, waxyaabaha kale ee colaadaha gobolka Hirshabelle huriya waxaa ka mid ah jaha wareer iyo qas ka jira xududaha dhulka iyo geegaamada beelaha. Ka qaybgalayaasha waxay intaas ku dareen, maadaamo lahaansha dhulka aaysan lahayn cadeyma dhab ah ka dib dagaaladii sokeeye, dad badan waxay iska sheegteen dhul aaysan waxa warqada ah u haysanin, taas oo sabab u noqoto colaad qaraxda iyo cadaawad ka dhex dhalata beelaha.

Tan labaad, loolanka aay dad kala duwan ugu jiraan in aay boobaan dhul intii la heli karo ayagoo asbaabo kala duwan u doonaaya (in aay beer ka dhigtaan, biyo iyo daaq) saameynta abaaraha jira aawgood, Tirada xoola dhaqatada oo korodhay iyo dhulkii bannaanay oo ku yaraaday qoysaskii iyo beelihii ayaa keenay kooxo badan in aay wada sheegtaan lahaansha hal dhul taas oo sababta in aay isku dhacaan dadkii dhulka iska lahaa iyo kuwii sheeganaayay. Sida badan, hadii isku dhacyada noocan ah aay daba dheeraadan, waxay kiciyaan colaad beeled.

Tan sadexaa, daaqa iyo biyaha oo ku yaraada bulshada xoololeyda ah, beeraleyda iyo dadka gudaha ku barakacay ayaa ka mid ah asbaabaha ugu waaweyn ee colaadda ka dhex dhaliya beelaha. Tan waxay inta badan xiriir la leedahay abaaro ba'an oo soo noqnoqday iyo roobki oo deegaanka ku yaraaday, taas oo horseeday in aay bulshadi guurto si aay degmooyinka ku dhow ugu raadsato meel biya iyo baad leh. Xaaladdaan oo kale, hadii kheyraadka la haysta aan si siman loo wadaagin, colaad ayaa laga yaabaa in aay ka dex qaraxda bulshada ama beelaha. Tusaala cad waxaa u ah colaadii Beledweyne ee ka dhex oogantay beelaha Xawaadle iyo Habar Iji.

Tan afaraad, bulshada oo is-aamin uusan ka dhex jirin ayaa ka mid ah wax yaalaha kale oo deegaanka colaadda ka huriya. Ka qaybgalayaasha badankood waxay muujiyeen, dhulkii oo beelaha ku yaraaday aawadeed, iyo colaadihi oo gobolka ku soo noqnoqtay, is-aaminaadii bulshada aad ayay u yaraatay, taas oo xaddiday in nabad lagu wadanoolaado. Tusaale ahaan, beelaha uu dhulku ku yaryahay, ha ahaado dhul beereed, mid biya iyo daaq intaba, waxay cadaawad u qabaan beelaha kale ee ayagu haysta dhul iyo kheyraad, taas oo hurisa xiisad colaaded oo beelaha dhexdooda ah.

Xiisaddi ka dhex dhacday beesha jareerta Shiidle iyo beesha Abgaal oo aay sababteeda ahayd lahaansha dhul ku yaalo Jowhar ayaa waxay tusaala cad u yihiin colaadaha noocaan ah.

Tan shanaad, dib u heshiisiin dhab ah oo aanan ka jirin beelaha dhexdooda (gaar ahaan kuwa horay aay colaadu u dhex martay) ayaa isku dhac kale keeni kara. Doodu waxay cadeysay in kuwa dhex dhexaadinta ku hawlan oo aanan lahayn xirfad dhex dhex dhaanideed oo dhab ah (sida Guddiga Nabdda Dubad ee Jowhar), odayaasha dhaqanka iyo qeybaha aay dirirta ka dhex oogantahay oo diida go'amada aay dhex dhexaadiyaasha ayaa inta badan keenta in colaad aargoosi aay qaraxda. Kiisaska noocaas ah, arimo muhiim ah oo aanan horay wakhtigii dhex dhexaadinta xal loo helin, ayaa waxay soo kiciyaan nabarra hore oo qotto dheer taas oo qarxisa siina hurisa colaadda.

Tan lixaad, siyaasiyiinta maxalliga ah ayaa sidoo kale kaalin wayn waxay ka qaataan kicinta colaad cusub ama sii hurinta tu horay u jirtay. Ka qayb galayaasha iyo sidoo kale kuwa la wareystayba waxay isku aragti ka ahaayeen in siyaasiyiinta aay yihiin middi laba af leh oo aay colaadda damin karaan siina hurin karaan. Dhanka xasiloon-darrida, siyaasiyiinta maxalliga ah waxaa la arkaa in sii huriyaan colaad socotay ayagoo xag saameyn iyo xag dhiirigelin ku taageeraaya labada dhinac ee isku dacsan si aay dirirta u sii wadaan oo tu gasta ugu dadaasha sidii aay tan kale uga guuleysan lahayd. Inta badan, ulajeedada siyaasiyiinta ayaa ah in aay faaida dhanka siyaasadda ah ku kasbadaan

Tan todobaad, Saadaasha ah laga soo xigtay kuwa faalka dhiga oo sheegeysa in dagaalka lagu guuleysan doono ayaa ka mid ah asbaabaha gobolka Hirshabelle colaadaha ka dhaliya. Ayagoo fiirsanaya danahooda dhaqaale ayaa kuwa faalka dhiga waxay dhiiri geliyaan mid ka mid ah kuwa aay colaada ka dhexeysa ayaga oo u sheega in hadii aay weraar qaadaan aay dagaalka ku guulesanayaan. Ka qeybgalayaasga waxay yiraahdeen, inkasta oo diinta islaamka aay faalka mamnuucday, hadana waa dhaqan caadi ka ah beelaha dega gobolka Hirshabelle. Asbaabaha kale ee colaadda dhaliya ee la sheegay muddadii aay doodu socotay waxaa ka mid ah hay'adihii dowliga ahaa ee ilaalin lahaa sharciga iyo kala dambeynta oo aanan jirin, caada iyo dhaqan xun (tusaala ahaan, caay iyo heesa af-lagaadda ah oo bulshada isku diraaya) beela isla weyn iyo kuwo laga tiro badan yahay oo la takooro.

4. Xoogga iyo saameynta colaadda

Daraasaddaan waxay muujisay, in colaadda ka dhex dhacda jifooyinka hal beel iyo kuwo beelaha ka dhex dhacaba aay ku bilowdaan shakhsiyaad isku khilaafay arimo, kadibna waxay isu badashaa colaad beel ku saledsan, taas oo sababta in lagu waayo naf, xoolo iyo barakac balaaran iyo khasaaroyin kale. Halkaan hoose aya waxaa ku xusan raadadka aay colaadaha ka dhaca gobolka Hirshabelle bulshada ku reebeen.

Ka qayb galayaasha waxay sheegeen, in inta badan colaadaha ka dhacay gobolka Hirshabelle aay ku naf waayay oo ku dhaawacmay dad badan, gaar ahaan marka uu yahay col hub la isu adeegsaday. Colaadaha qaar lama oga tirada rasmiga ah ee dhimatay ama ku dhaawacantay, in kaste oo dhacdooyinka muujinayaan in dhamashada iyo dhaawacaba aay yihiin kuwo badan. Tusaale ahaan, ka qeybgalayaasha waxay soo wariyeen tiri badan oo dhimisho ah iyo hanti badan oo ku burburtay colaadihii dhex martay Cabdalla Caron iyo Cili Cumar, tuulada Burdhere oo ka tirsan degmada Cadale, tii u dhexeysay Cali Madaxweyne iyo Habar Iji ee degmada Matabaan iyo tii Cili Cumar iyo Shiidle ku dhexmartay tuulooyinka Jowhar ka tirsan ee Jamea Misru, Kumis Yarow iyo Maqdis.

Barakaca soo gaaray dad badan oo aay ka mid yihiin kuwo nugul sida dumarka, caruurta iyo dadka curyaanaka ah ayaa ah raadadka aay colaadu reebtay ee lagu soo cadeeyay cilmi baaristii goobaha laga soo sameyay. Markii aay colaadda soo barakicisa, maamulka Hirshabeelle ama hay'adaha maxalliga ah aay waxaay dadka dejiyaan heemada xerooyin ku dhex yeela ama tuulooyin meesha ka dhow. Sida aay ka qayb galayaasha sheegeen, waxaa dhib ah in dadkaan soo barakacay aay tuulooyinkoodi ku laabtaan ayada aan colaadda xal waaro loo helin, taas oo sida badan muddo qaadata. Tusaale ahaan, Garoonka diyaaradaha ee Jowhar waxaa degan dad badan oo ka soo barkacay colaadaha deegaanka ka jira. Intaas waxaa dheer, in ka qayb galayaasha aay xuseen colaadu aay sabab u tahay agoomaha badan ee bulshada ku dex nool. Dilka loo geysta bulshada deegaanka wakhtiyada colaada, waxaa ka dhasha burburka qoysaska taas oo reebta caruur badan oo agooma ah oo aay xaaladoodu liidato

Colaadaha degaanka Hirshabeelle waxaa kale oo ka dhashay in aay hanti badan ku lunto, sida guryo, xoolo nool iyo hanti kale, taas oo saameysay nolo maalmeedkii bulshada deegaanka ku nooleyd.

Wakhtiga colaadda, kooxaha hubeysan waxay burburiyaan hantida shacabka taas oo keenta in aay lumaan ilihii dakhliga sida xoolaha nool. Intaa waxaa dheer, wakhtiyada colaadda jidgooyooyin ayaa la dhigaa, taas oo keenta in uu xaddidanta dhaqdhaqaaqii badeecadi soo galeysi magaalooyinka iyo tuulooyinka, sidaas darteedna aay suuqyada maxalliga ah ku yaraadaan helitaanka cunnada iyo waxyaalihii kale ee daruuriga ahaa oo loo baahnay. Tusaale ahaan, al-Shabaab oo jidgooyo dhigtay waddadii weyneyd ee soo galeysay magaalada Cadale aawgeed, soo safrintii cunnada iyo badeecooyinkii kale waxaa fududeeya ganadacsata maxalli ah oo luuq luuq soo marisa. Beecii alaabtana sidaas ayay qaali ku noqotay.

Nin dhalinyar ah oo jooga Cadale ayaa wuxuu yiri: *'...colaadda ka hore, kiilihii sonkorta wuxuu ahaa 15,000 oo Shillin Soomaali ah, colaadda ka dibna wuxuu noqday 25,000 oo Shillin'*.

Tusaale kale oo la mid ah tan kor ku xusan waa degmooyinka Buulo Burde iyo Beledweyne oo wadooyinkii aay ka xirmeen maadaamo al-Shabaab aay xukunto deegaanada magaalooyinka ku xeeran. Sidii magaalada Cadale, dhaqdhaqaaqa badeecada Beledweyne iyo Buulo Burdo so gasho waxaa fududeeya koox ganacsato ah oo al-Shabaab gacan-saar la leh, taas oo saameyn ku yeelatay nolo maalmeedkii dadka caadiga ahaa.

Nac, cadaawad iyo isku xirnaantii bulshada oo meesha ka baxay ayaa ka mid ah raadadka aay colaaduhu ku reeben gobolka Hirshabeelle. Waxaa la ogaaday in isku xirnaanta bulshada aay burburto oo nacayb iyo cadaawad aay abuurmayaana markii bulshoyinka ama beelaha aay is-cambaareyaan iyo markii aay jiraan cabashooyin aan si dhab ah loo xallinin oo ku aadan dhaawacya qoto dheer oo la xiriira cadaalad darro taariikhi ah (dil iyo dhul la boobay). Sida aay la tahay ka qayb galayaasha badankood, waxaa aad macquul u ah in asbaabahaas kor ku xusan aay colaad beeleed kiciyaan. Tusaale ahaan, arrintii dhul beereedki Shiidle ee Jowhar illa iyo burburkii Dowladi Dexe ee sanadkii 1991 wali wax xal ah loo ma helin.

Dagaalo deegaanka ku soo noqnoqday aawgeed, waxaa jira horumar la'aan siiba kaabayaasha dhaqaale oo aay jidadka kow ka yihiin. Jidadka oo xun iyo jidgooyooyinka aay mareshiyo beelaad waddada dhigtaan ayaa socodka gawaarida ka dhiga mid aan macquul ahayn. Tusaale ahaan, doodu waxay cadaeysay in waddoyinka Shabeelada Dhexe oo xun aawadood, in bulshada aay dhib badan la kulunto markii aay hooyooyinka uurka ah iyo dadka jiran Muqdishu loo soo safrinaaya si aay u helaan dhakhaatiir cudurada ku takhasustay.

Ugu dambeyntii, shoogga iyo naxdinta maskaxda ku dhaca, waa dhibaata shacabka soo wajahday oo aay sababtay colaadda gobolka. Ayadoo aay ku xirantahay hadba xoogga colaadaha iyo inta aay la

egtahay masiibada shacabka la soo daristay, dadka jilicsan sida dhalinyarta, dumarka iyo caruurta ayaa waxay la liitaan cudurada maxkaxda ku dhacay oo laga qaado shoogga iyo naxdinta, taas oo xaddideysa awoodda aay ku wajahi lahayeen kartida nolosha.

5. Qiimeynta hindisayaasha hadda jira ee xallinta colaadaaha

Ayada oo uu xaddidanyahay nidaamka cadaaladda ee gooba badan oo gobolka ka mid ah oo aay wehelisa sharciyadda uu leeyahay nidaamka soo jirenka ah ee colaadaha lagu maareeya, ayaa Soomaali badan waxay ku tiirsan yihiin hab dhaqanka colaadaha lagu xalliya ee loo yaqaana Xeer. Odayaal dhaqameedka bulshada oo ah kuwa xagga nidaamkaan ugu firfircoon ayaa lagu yaqaanaa in aay si deg deg ah bulshada ugu keenaan xal sharci ah oo aan qaali ahayn. Nidaam dhaqameedkaan ayaa si weyn loo aqoonsanyahay in uu yahay xeer ansha oo khilaafaadka lagu xalliyo, nabadda beelaha iyo shacabka guudna lagu ilaaliyo.

Maareynta colaadaha ayaa dhaqan ahaan waxaa hogaamiya guddi ka kooban odayaal shacabka saameyn iyo ixtiraam ku leh oo magaca bulshada go'amo ku gaari karo. Waxay sidoo kale dejiyaan qawaaniinta iyo xeeraerka aay bulshada u hogaansanta, ayadoo qofkii xeerarkaas ku xad gudbo uu ciqaab la kulmaayo.

Dhinacyada nadaamkaan dhaqanka waxaa ka mid ah in la diro erga, ka dibna uu xigo in la wadahal siiya labada dhinac ee uu khilaafka u dhexeeyo taas oo aay fududeeyaan odayaasha dhaqanka. Wakhtiga colaadaha, calan cad ayuu qofka fariinta sida kor u qaadayaa, sida caadiga ah qofkaasi waa wakiil ka socdo odayaasha dhaqanka kaas oo codsanaaya in dirirta la joojiya. Markaas ka dib ayaa waxaa loo ogolaanayaa in uu sheega fariinta nabadda ee uu ka sida odayaasha dhaqanka. Odayaasha dhaqanka ayaa intaa ka dib waxaay bilaabayaan in aay wadhadallo u furan odayaal aay labada dhinac soo xusheen. Odayaashu waxay bilaabayaan in aay ka hadlaan sababaha dagaalka dhaliyay ka dibna heshiis ayaay gaarayaan, hadii loo baahdana waxii lumay ayaa magdhaw laga bixiyaa. Arinta si kastaba ha ahaatee, hadii hab dhaqameedka xallinta khilaafka uu fashilmo, waxaa soo dhex gala Dowlad Goboleedka iyo Dowladda Dhexe ayadoo dacwada loo gudbiyo maxkamadaha garsoorka ee Muqdisho.

Maa daama xeer dhaqameydka uu yahay mid si weyn loogu isticmaalay xallinta khilaafaadka, sharciyad ayuu dad badan ka haystaa. Ka qayb galayaasha intooda badan waxay sheegeen in dhamaan hindisayaasha xallinta khilaafaadka markii la isku dara uu xeer dhaqameedku yahay kan saameynta ugu badan leh. Arinta si kastaba ha ahaatee, koox kale ayaa waxay aaminsantahay in qaar odayaasha ka mid ah aay xaajada daba dheereeyaan si aay uga faaideystaan marti-gelinta iyo dhiir-gelinta (dhaqaale) loogu deeqo muddada aay dhex dhexaadinta socoto. Sidaa aawgeed xaajada waxay noqon kartaa mid muddo sanado ah sii daba jiidanta.

5.1 Dadaalada hadda socdo

Ka sokow doorka aay odayaasha dhaqanka leeyihiin, waxaa jira qorshayaal kale oo colaadaha lagu xalliyo oo aay sameeysa qolo sadexaad oo ka kooban kuwo maxalli ah iyo kuwo caalami ah intaba, sida hoosta ku xusan.

Heer Bulsho: Qaarka kale 17ek u hawlan xallinta colaadaha waxaa ka mid ah culamada, dhelinyarta, haweenka, siyaasiyiinta iyo xirfadlayaasha, sida macalimiinta. Culamada waa xubno bulshada ka tirsan oo la ixtiraama. Waxaa la aaminsanyahay in aay bulshada ku leeyihiin saameyn

xoogan oo aay colaadda ku xasilin karaan maadaamo aay soo daliishanayaan tacliinta Islaamka ee cambaareyneysa rabshadaha colaadda. In kaste oo aay odayasha dhalinyarta ka hor istaagaan in aay si firfircoon uga qeybqaataan geedi-socodka xallinta colaadaha, misana waxay kaalin muhiim ah ka ciyaaraan cambaareynta rabshadaha iyo in aay asaxaabtooda kala hadlaan saameynta colaada aay bulshada ku leedahay. Dhalinyartu waxay mararka qaar saaxibadood ugu digaan ka qeybqaadashada colaadda. Qaar badan oo odayaasha ka tirsan waxay la tahay in dhalinyartu aaysan lahayn xirfad waayo aragnimo iyo xikmad aay colaadda ku xalliyaan – waa fikrad ka hor imaadsan tan aay qabaan dad kale oo badan oo bulshada ka tirsan, taas oo ah in dhalinyartu aay sida dhabta ah leeyihiin xirfad iyo xikmad aay colaadda ku xalliyaan. Xirfadlayaasha waxay isku hawlaan qorshayaal dib u heshiisiineed oo heerar kala duwan leh. In kaste oo haweenku aay door muhiim ah ka ciyaaraan xallinta colaadda, inta badan lagama qeybgeliya fadhyaalka rasmiga ah ee lagu falanqeeya xallinta colaadaha.

Maamullada heer degmo, heer gobol iyo Dowladda Dhexe: Maamulka Hirshabelle iyo Dowladaha hoose ee goob kasta oo la booqday ayaa waxay si weyn isuga hawlaan dadaalo colaadaha lagu xallinaaya. Ayaga oo kaashanaaya odayaasha dhaqanka, ayaa labada hay'adoodba waxay fududeeyaan sidii aay labada dhinac ee is haya u wada hadli lahaayeen si colaada loo xalliyo oo loo xoojiyo wada noolaanshaha bulshada. Dowlad Goboleedka waxaa kale oo aay xoojisay ilaalinta amniga gobolka si looga hortago qarxidda colaadaha, ayada oo marka aay xaaladda darantahay u diro ciidama xabad-joojinta ka hirgeliya goobahay aay colaadu ka jirta. Dowladda dhexe waxay soo dhex gashaa markii loo baahdo oo kali ah.

NGOyada caalamiga ah iyo kuwa maxalliga ah: Kuwaani sidoo kale waa kuwo door muhiim ah ka ciyaara nabad ku soo dabaalidda meelaha aay colaadaha ka jiraan, taas oo ka soo horjeedda aragtida aay Soomaali badan qabaan oo sheegeysa in NGOyada aay ayagu colaadaha Soomaaliya sii huriyaan. Hay'adahaan waxay fududeeyaan wadahadalada iyo ayagoo taageero dhex dhexaadiyasha iyo sidoo kale kuwa aay colaadu saameysay. Tusaale ahaan, Magaalada Jowhar Kooxda Miina-bixinta ee Dhenishka ah ee markii la soo gaabiya loo yaqaano DDG, ayagoo soo maraayo hay'adda maxaliga ah ee la yiraahdo Ururka Daryeelka Dumarka iyo Caruurta, waxay abuurtay guddi maxalli ah ee nabadda ka shaqeya oo loo yaqaano Dubab+. Xubnaha 45ta ah (30 odayaal daqameed ah, 10 dumar ah iyo 5 dhalinyaro ah) ee uu guddiga ka kooban yahay waxay xal ka gaareen colaada 12 ah ilaa iyo makii la abuuray bishi koobaad sanadkaan 2017. Intaa ka sokow, qorsho maxalli ah oo uu keenay urur deegaanka ah oo Beledweyna ka dhesan – **Ururka Wacyi gelinta iyo Daryeelka Danaha Guud ee** Bulshada – wuxuu xalliyay tiro khilaafaad ah oo aay ku jiraan kiisas aay ka mid yihiin dil, kufsi iyo rabshadaha goysaska ka dhex dhaca.

5.2 Waayo aragnimada 18ha iyo dumarka ee xallinta khilaafaadka

Waxaa aad muhiim u ah in la tixgeliya doorka uu jinsiga ka ciyaaro hab dhaqameedka maareynta colaadaha, iyo doorka gaarka ah ee aay dumarku mar kastaba ka ciyaaraan qaboojinta xiisadaha colaadeed iyo hagaajinta amniga bulshada. Mujaamaca Soomaali, doorka rasmiga ah ee aay dumarku ka qaataan yareynta iyo xallinat colaadaha waa mid aad u wanaagsan; hal sabab ayaa waxaa loo nisbeeyay dabeecadda dhaqanka bulshada Soomaaliyeed oo uu aabaha saldhigga u yahay. Halka ka qeyb qadashada 18ha lagu dhirigeliyaaya laguna abaal mariyo 18ha a ka qeyb qaadashada dumarka ahayn mid la jecleysto. Sababta kale oo ka qeyb qaadashada dumarka aanan loo jeclesanin waxay taariikh ahaan xiriir la leedahay doorka haweenka oo ah mid ku sifeysan hogaansanaan. Sida laga soo xigta doodaha intoda badneyd, haweenka waa laga horjooga in aay si firfircooni leh uga qeynqaataan sameynta go'amada, sababta ugu weyn oo ah dhaqanka oo laga aaminsanyahay in dumarka aay ku ekaadaan qosyka iyo guriga, oo aay 18ha u dhaafaan sameynta go'amada muhiimka ah ee bulshada. Waxaase macquul ah in aay xoogaa saameyn ah leeyihiin sida

in aay tala siiyaan ragooda, walaalahood iyo wiilashooda, ayaga oo aay cawaaqib xumada colaadda uga digaayaan

Inti lagu jiray wadahadalii lala lahaa culamada diinta ee Warsheekh, ka qayb galayaasha waxay sheegeen in dumarka oo geedi-socodka dhex dhexaadinta laga qeyb geliyo aay keeneeysa isku dhac dana gaar ah siiba markii beesha ragoodu aay colaadda qeyb ka yihiin. Ka qayb galayaasha waxay yiraahdeen hadii aay arintu sidaas noqoto, waxaa suurto gal ah in dumarku la tacaadhufaan beesha aay ragoodu ka soo jeedaan. Intaa waxaa dheer oo aay ka qeybgalayaashu sheegeen, in hadii dumarku aay hawlaha dhex dhexaadinta ku mashquulaan, aay beylihinyaan waajibaadkoodii asaasiga ahaa ee guriga.

Arintu si kastaba ha ahaatee, goobo qaar waxaa si aad ah ugu soo kordhaayay ka qeyb geligga haweenka ee xallinta colaadaha. Ka qayb galayaasha qaar, oo aay haweenku ka mid yihiin, waxay aaminsanyihiin in haweenku aay abuuridda nabadda bulshada qeyb libaax ka qaataan. Waxay dareensanaayeen in maadaama haweenku aay mar kasta yihiin dhibanayaasha colaada, waxay bulshada ka dhex abuuraaan wacyi-gelin ku aadan saameynta colaadda iyo muhimadda aay nabad ku wada noolaanshada bulshada u leedahay. Aragtida kale 19ha a qayb galayaasha waxay ahayd, in wakhtiga dhex dhexaadinta lagu guda jiro aay haweenku dhaqaale reerahooda iyo asaxaabtooda ka soo ururiyaan si aay gacan ugu geystaa kharashaadka ku baxaaya goobaha shirarka. Magaalada Matabaan, waxay ka qayb galayaasha sheegen in dumarku aay mararka qaar dhigaan mudaaharaadya aay colaada kaga soo horjeedaan

In kasta oo aay jiraa caqabada hortaagan ku lug lahanshaha haweenku 19ha a aadan abuuridda nabadda, waxay haween badan isku raaceen in mustaqbalka aay heli doonaan fursada balaaran oo ku aadan sameynta nabadda maadaama aay ku guda jiraan qorshayaasha maareynta nabadda. Tusaale ahaan, dumarkii xubnaha ka 19ha aka qeybgalayaashii Jowhar oo aay ku jireen xubno ka tirsan ururka Dubab+ aya waxay sheegeen inaay ayagu hormuud ka ahaayeen qorshihii dhex dhexaadinta ee colaadi Burdhere. Kooxaha haweenka ayaa waxay u tageen odayaashii waxayna kula taliyeen in ayaga oo bulshada u daneynayaa aay colaadda soo afjaraan.

5.3 Caqabadaha hortaagan xallinta khilaafaadka

Dadka hogaanka u haya geedi socodka dhex dhexaadinta colaadda gobolka Hirshabelle waxaa horyaala dhibaatooyin iyo caqabada adag oo badan. Ka qeybgalayasha intooda badan waxay isku aragti ka ahaayeen in qorshayaalka hadda jira ee xallinata colaadaha aaysan ahayn mid xal buuxo keenaaya, sababta ugu weyna waa ayada oo aanan la abbaarin gunta iyo halka aay colaadu salka ku haysa, ayada oo aanan la fulinin waxyaabihii wakhtiga dhex dhexaadinta lagu heshiiyay, iyo ayada oo aaysan jirin sii daba gal kadib markii aay dhex dhexaadinta dhamaata.

Kuwa dhex dhexaadinta ku hawlan oo aanan lahayn xirfad ayay ka qayb galayaasha sheegeen in aay tahay caqabad kale. In kasta oo dhex dhexaadinta qaar aay tahay mid lagu guuleystay, gaar ahaan kuwa aay odayaasha dhaqanka fududeeyeen, waxay aragtida ka qayb galayaasha ahayd in dhex dhexaadiyaasha intooda badan aaysan lahayn farsama dhex dhexaadineed oo dhab ah si aay bulshada nabad ugu soo hooyaan. Sida aay ka qayb galayaal badan la tahay, si loo fahmo sababta dhabta ah ee colaadda dhalisay oo loo fududeeya wadahadallo dhab ah oo keena dib u heshiisiin wax ku ool ah, dhex dhexaadiyaashu waa in aay leeyihiin farsamo dhex dhexaadineed oo sax ah.

Dhaqaalihii dhex dhexaadinta fududeyn lahaa oo aan jirin ayaa ka mid ah caqabadaha la soo gudboonaaday dhex dhexaadiyasha. Aragtida ka qayb galayaasha ayaa waxay tahay, in badankood dhex dhexaadiyaasha, oo aay ka mid yihiin odayaasha dhaqanka aaysan haysanin dhaqaalihii

lagama maarmaanka u ahaa hindisaha iyo meel marinta qoshayaalka dhex dhexaadinta bulshada. In kasta oo sida badan uu maamulka Hirshabeelle asagu lahaa hindisaha iyo taageerada, dhex dhexaadiyaasha waxaa ka maqan taageera jooqta ah muddada aay dhex dhexaadinta socoto. Dhex dhexaadiyaasha waxay u baahan yihiin maalgelin xagga gaadiidka ah oo aay ku gaaraan meelaha aay colaadu saameysay, hoy, cunno, goob lagu shira, is-gaarsiin iyo waxyaabo kale oo muhiim ah.

Gaaritaanka goobaha aay colaadda saameysay ayaa ka mid ah caqabadaha kale ee hor yaala dhex dhexaadiyaasha. Wadooyinka oo xun aawadood ayaa waxa dhex dhexaadiyaasha aay dhibaato kala kulmedn in aay gaaraan goobaha aay colaadda saameysay. Waxaa kale oo taas la mid ah cabsi laga qaba amaanka markii loo safraaya goobaha colaadda. Wadooyinkii la maraayay oo aay maleeshiiaada beeleed jidgooyooyin dhigeen iyo jiidki oo xun aawadood, ayaa waxaa dhex dhexaadiyaasha dhib ku noqday in aay gaaraan meelihii aay colaadaha saameeyeen, taas oo colaadihi ka dhigaaya kuwo daba dheeraada oo saameeyn balaaran ku yeesha nolosha dadka.

Qaar ka mid ah qeybaha aay colaada ka dhexeysa oo aanan dooneynin in heshiis meel dhexe ah la isugu imaada ayaa ah caqbad kale oo dhex dhexaadinta hor taagan. Wada xaajood ka dib, waxaa mararka qaar dhaca in dhinac ka mid ah kuwa aay colaadda ka dhexeysa uu diido in arimaha qaar meel dhexe la isugu yimaado si heshiis loo gaaro. Ka qayb galayaal badan ayaa waxay la tahayin kiisaska noocaas ah aay dhex dhexaadinta halis ku yihinn.

Curyaamin iyo eex ayaa geedi-socodka dhex dhexaadinta halis gelin kara: Ka qayb galayaal badan ayaa waxay sheegeen in mararka qaarkood dad dhex dhexaadiyaasha ka mid ah aay curyaamiyaan hawsha la wado ama aay dhinac u xagliyaan taas oo suaal gelineysa daacadnimada dhex dhexaadiyaasha. Sida ka qayb galayaasha laga soo xigtay, tan waxaa inta badan sabab u ah dan shakhsiyadeed halka kuwo colaadda qeyb ka ah aay odayasha qaar laaluushaan si aay hal dhinac uga eexdaan. Markaas waxaa dhacda in odayaashii la laaluusha aay dhinac u xagliyaan.

Dhex dhexaadiyaasha oo aan kalsooni lagu qabin ayaa waxay tahay caqabad kale oo hortaagan meelmarinta dib u heshiisiinta. Dhinacyada aay colaadda u dhexeysa ayaa la arkaa in aaysan si saraaxad ah dhex dhexaadiyaasha ula hadlin gaar ahaan hadii aaysan kalsooni ku qabin, taas oo geedi-socodka halis ku ah maxaa yeelay kalsoonida waa sheey asaas u ah geedi-socodka dhex dhexaadinta. Taas waxay sababtaa in dhinacyada dirirsan aaysan go'amada dhex dhexaadiyaasha ixtiraamin. Sida ka qayb galayaal badan laga soo xigtay, tani waa caqab weyn oo xaddideysa in dhinacyada dirirsan aay si furan uga wada hadlaan arimaha dhex yaala oo aay xiriirkoodu u wanaajiyaan.

Waxaa kale oo aay ka qayb galayaasha muujiyeen, in aan la fulinin heshiisyada dhinacyada is haya aay wakhtiga dhex dhexaadinta gaaraa maadaama aay jirin awood meel marineysa go'amada heshiisyadi la gaara. Fikradda ka qayb galayaasha ayaa waxay tahay in maadaama aay jirin hay'ada dowli ah oo leh awood aay ku fuliyaan go'amada wakhtigyada dhex dhexaadinta lagu heshiia, in colaadda aay mar kale soo noolaani karta.

Mas'uuliyiinta maxalliga ah oo uu ka dhex jira loolan uu mid kasta ku doonaaya in asaga uu lahaada qorshaha colaadda lagu xallinaaya ayaa ka mid ah caqabadaha hor taagan dhex dhexaadin lagu guuleysta, siiba degmada Matabaan. Waxaa jira loola u dhexeeya maamulka Hirshabeelle iyo Ahl Alsunna Wal Jama'a (ASWJ) oo ku aadan qorshayaasha lagu fududeynaaya xallinta colaadaha degmada. Maadaama maamul kasta uu isu arko in asaga uu yahay awoodda sharciga ah ee degmada, labadoodaba waxay isku dayaan in aay maareeyaan colaadda degmada, taas oo keenta jaha wareer.

Koox ka tirsan dhalinyarta Matabaan ayaa waxay yiraahdeen: *'...xukunka labada dhinac ee kala duwan oo degmada Matabaan gacanta ku haya (Dowlad Goboleedka Hirshabelle iyo ASWJ) waxuu*

caqabad ku yahay dhex dhexaadin guuleysata'. 'Dhinac kasta wuxuu aaminsanyahay in uu asagu yahay kii sharciga ahaa.'

Caqabadaha kele ee hor taagan in aay dib u heshiisiinta deegaanka guuleysata waxaa ka mid ah saameynta aay siyaasiyiinta ku leeyihiin dhex dhexaadiyasha, ayada oo aan bulshada maxalliga ah lala tashanin ka hor inta aanan dhex dhexaadinta la guda gelin, dhinacyada dirirsan oo aanan ogolayn in aay qaataan mas'uliyadda ficilka aay sameeyeen iyo ayada oo aysan jirin wacyi-gelin ku aadan muhimadda aay leedahay nabad ku wada noolaanshaha bulshada.

6. Baahida loo qabo horumarinta habka aay dadka deegaanku khilaafka u xaliyaan

Ayaga oo uu mid kasta kaashanaaya wayo aragnimadiisa, ka qayb galayaasha dhamaan goobaha aay qiimeynta ka dhacday waxay mid mid u tilmaameen baahida aay bulshada u qabta in aay colaadaha maxalliga ah ka gaarto dib u heshiisiin guuleysata. Baahidaas waxaa ka mid ah:

- ≡ Baahi loo qabo in la sameeya olola wacyi-gelineed oo gobolka oo dhan ah kaas oo diiradda lagu saaraya saameynta aay colaadaha bulshada ku leeyihiin iyo muhimadda aay leedahay nabad ku wada noolaanshaha bulshada. Ka qayb galayaasha waxay carrabka ku adkeeyeen baahida loo qabo in bulshada wax la bara, taas oo sidaay aaminsan yihiin colaadda yareyneysa oo wanaajineysa xiriirka bulshada ka dhexeeya.
- ≡ Baahida loo qabo kordhinta ilaha dhaqaale sida biyaha oo ah sababta ugu weyn ee dhalisa colaadaha gobolka Hirshabeelle. Tusaale ahaan, waxay ka qayb galayaasha la tahay ceelal biyood oo laga qodo gooba badan sida tuulooyinka ayaa aad u yareyn lahayd isku dhacyada bulshada. Markii ceelashaas la qodo waxaa lagama maarmaan ah in bulshada la baro muhimadda aay leedahay biyaha in aay wadaagaan.
- ≡ Baahi loo qabo in dhex dhexaadiyasha lagu qalabeeya xirfad aay u baahan yihiin so aay colaadda xal waara ugu helaan. Dex dhexaadiyasha sida odayaasha dhaqanka, culamada diinta xirfadlayaasha, haweenka iyo kooxaha dhalinyarta waxay u baahan yihiin xirfada lagama maarmaan ah si loo fududeeya geedi-socodka dhex dhexaadinta loo sameynaaya dhinacyada is haya. Xirfadaha aay dhex dhexaadiyaasha u baahanyihiin waxaa ka mid ah fahanka arimo anshaxa ku saabsan sida dhex dhexaadnimo iyo xirfadaha kale sida habka xiriir bulsho loo sameeya iyo fududeynta.
- ≡ Dhismaha Hay'adda Guddiga Nabadda oo degmo kasta laga hirgeliya. Gudiga nabadda waa in uu dhisaa maamulka gobolka asag oo la tashanaaya dhamaan dadka aay khuseysa oo aay ka mid yihiin xubnaha bulshada. Xubnaha guddiga waxaa laga soo xulayaa dhamaan beelaha kala duwan iyo kooxaha kale ee bulshada ka tirsan. Waxaa tusaale fiican u ah 45ta xubnood ee Dubab+ oo aay dhistay hay'adda Miino-bixinta oo Dhenishka ah (DDG) iyo WOCCA ee Jowhar. Ilaa iyo markii la dhisay bishi koobaad sanadkaan 2017 Dobab+ waxay xal ka gaartay colaada 12 ah ee degmada Jowhar ka dhacay.
- ≡ Dhex dhexaadiyasha waxay u baahanyihiin dhaqaale iyo dakhli si aay u qorsheeyaan una meel mariyaa hindisayaasha xallinat colaadaha. Lacagta waxaa loo isticmaalaa in lagu bixiyo

kharashaadka la xiriira gaadiid-raaca, hoy, goobta lagu shiraaya, cunno, is-gaarsiin iyo waxii bahi kale ah oo soo baxa. Sida laga soo xigtay ka qayb galayaasha, waxaa waajib ah in geedi-socodka dhex dhexaadinta si joogta ah loo siiyo taageera dhaqaale si loogu guuleysta dib u heshiisiin waarta oo gobolka ka hirgasha. Intaas waxaa dheer oo aay ka qayb galayaasha sheegeen in muhimad gaar ah la siiya dhismaha xaruuma loogu talagalay xallinta colaadaha sida hoolal lagu shiro iyo xafiisya aay dhex dhexaadiyasha leeyihiin.

- ≡ Waxaa kale oo aad muhiim u ah in colaadda la xaliya inta aay goori goor tahay. Ka qayb galayaasha waxay muujiyeen muhiimadda ah in xabad-joojion la meel mariya isla marka aay colaad qaraxda si loo yareeya saameynta dagaalk sida dimashada, barakaca iyo hanti ku lunta. Ka qayb galayaasha waxay ku sii doodeen, in hadii colaadda wakhti hore la soo faragelin waaya aay ka dhalaneysa xiisa dheeraada iyo colaad sii hurta
- ≡ Dowladda iyo jilayaasha caalamiga ah waa in aay kordhiyaan ciidama nabadgelyada ilaaliya oo goob kasta joogo, waana in sidoo kale ciidamadaas tayadooda la kordhiyaa, sida in la siiya mushahar wanaagsan iyo in aay helaan xaruuma aay ka mid yihiin saldhig boolis iyo baabuurro. Ka qayb galayaasha waxay sidoo kale dowladda ka codsadeen in aay kordhiyaan maxkamadaha garsoorka ee gobolka. Tani waxay suurto gal ka dhigeysaa in colaadda si deg deg ah loo soo farageliyo iyo in la helo isla xisaabtan bulshada dhexdeeda ah.
- ≡ Maadaama aay dhalinyartu tahay kuwa colaadda ka qeybqaata, waxay ka qayb galayaasha ku nuux nuxsadeen baahida loo qabo in la yareeya ka qeyb qaadashadooda rabshadaha colaadda. Sida ka qeyb galayaasha laga soo xigtay, taas waxaa lagu gaari karaa markii xal loo helo shaqo laàanta haysata dhalinyarta gobolka Hirshabeelle ayada oo la sameynaaya mashaariic aay dhalinyarta maxalliga ha ku hesha dakhli, iyo in loo sahlo helitaanka deyma yar yar ah.
- ≡ Baahida loo qabo u diyaar garowga xaaladaha deg deg ah iyo helitaanka adeeg caafimaad ee meelaha aay colaadda saameysay, gaar ahaan dadka barakacay. Maadaama aaysan jirin xaruuma caafimaad oo sax ah, dadka colaadaha ku dhaawacmay iyo kuwa kale ee barakacay ayaa waxay u baahan yihiin daryeel caafimaad oo deg deg ah. Dadka barakacay waxaa la soo kudboonaaday xaalad caafimaad-darro maadaama aaysan haysanin daryeel caafimaad iyo xaaladda nadaafad xumi ee kaamka. Taas waxaa raacsan, baahida ku aadan in la qabta siminaarra dadka nugul sida dhalinyarta, dumarka iyo caruur looga daweynaaya dhaawacyada maskaxda ee ka soo gaaray dagaalada oo aay sababeen shoogga iyo naxdinta.

Gunaanad

Daraasadda waxay baartay fikradaha aay qabaan Soomaalida Gobolka Hirshabeelle ee ku aadan xaaladda guud ee amniga degmooyinka, colaada kala jaad ah ee ka dhaca degmooyinkooda, arimaha ugu daran ee dagaalka wada oo hurinaaya colaadda, kuwa uga cad cad ee colaada qeybta ka ah, hindisayaasha hadda jira ee lagu maareya colaadda, caqabadaha aay dhex dhexaadiyaasha la kulamaan, baahida iyo shuruudaha ku xiran dhex dhexaadinta iyo helitaanaka xal waara.

Daraasaddaan oo baahsan aawgeeg, qoraagu waxuu u arkaa in fikradaha ka qayb galayaasha aay matalayaan fikradaha inta badan dadka ku nool goobo badan oo ka tirsan Gobolka Hirshabeelle.

Colaadda iyo raadki aay reebtay aya ahaa walaaca ugu weyn ee aay qabeen inta badan dadka la wareystay, maadaama aay saameyn weyn ku lahayd nolosha dadka oo aay ka mid tahay nafta oo lagu waayo, dhaawac iyo barakac baahsan oo dadka aay gobolka gudihisa ku barakacaan. Inta badan colaadaha aay ka qayb galayaasha liiska ku soo qoreen waxay ku saleysan yihiin lahaansha dhuleed. Kiisaska intooda badan labo beelood ayaa hal dhu wada sheegta (inta badan dhul beereed) halka maleyshiya beeleedyada aay [dhulki la isku haystay] ilaalo ka qabtaan si aay u difaacdaan, arinkaas oo rabshada colaadeed labada beelood ka dhex dhaliya. Kiisaska kale oo colaadda kiciya waxaa ka mid ah loolan xagga kheyraadka ah sida biyaha iyo daaqa, siiba wakhtiga abaaraha.

Daraasadda waxaay shaaca ka qaaday in aay jiraan dad colaadda saameyn weyn ku leh oo door weyn ka ciyaara soo afjaridda iyo sii hurinteeda labadaba. Qaar colaadaha qeyb ka ah sida kuwa faalka dhiga iyo kuwa hubka iibiya ayaan wax dan ah ka lahayn soo afjaridda colaadda maadaama aay dagaalka faaida ku qabaan. Bulshada deegaanka ayaa waxay door muhiim ah ka ciyaaraan soo afjaridda colaadda iyo nabad ku wada-noolanshaha xumnaha bulshada, in kasta oo la ogaaday in dadaalada hadda jira aay yar yihiin. Haweenka iyo dhalinyarada ayaa la xusay in aay door muhiim ah ka ciyaaraan sameynta nabadda in kaste oo laga horjoogo in aay si firfircoon uga qeybqaataan hanaanka go'aan qaadashada.

Waxaa muhiim ah in la ogaado jiritaanka dad colaadda wada oo u baahan in lagula mucaamila xeelad nooc kale ah, kala horensiinta ahamiyadda iyo isku duwidda (is ogoleysiinta). Hogaan wax ku ool ah iyo iskaashi dhex mara jilayaasha kala duwan ayaa muhiim ah si loogu guuleysta helitaan xal waara.

Talo soo jeedin

Falanqeyta daraasaddaan waxay si qoto dheer u iftiineysaa arima badan oo muhiim ah oo ku baahsan Gobolka Hirshabeel. Ka dib qaymeynta, waxaa muhiim ah in laga fikira talooyinkaan hoos ku xusan

- ≡ Maamulka Hirshabeelle, iyo sidoo kale ururrada maxalliga ah iyo kuwa caalamiga ah, waa in aay aabbaaraan sababaha asaasiga ah ee colaadda kiciya kuwaas oo inta badan ah xududaha dhulka oo aan si cad u sugneyn, warqada cadeynaaya lahaanshaha dhulka oo aanan jirin, damac dhul balaarsi iyo loolan kheyraad sida biya iyo daaq. Lahaansha dhuleed marka aay noqoto, maamulka Hirshabeelle iyo Ururrada waa in aay la yimaadaan nidaam dhulka lagu bixiya, ayada oo dhulkaas la siinaaya Gudiyi/beelo, gaar ahaan beelihii dhulkooda laga qaatay ama laga degay, iyo in bulshada loo jaro shahaadooyin lahaansha dhuleed. Xagga biyaha, jilayaasha hawsha ku jira waa in aay tuulooyinka fog ee gobolka ka qodaan ceelal oo aay bulshada ku wacyi geliyaan muhimadda aay leedahay in ceelasha la wadaaga.
- ≡ Dowladda gobolka iyo tan dhexeba waa in aay la yimaadaan olola aay ku nadiifinaayaan jidgooyooyinka yaala wadooyinka waaweyn ee magaaloooyinka soo galaaya oo aay kordhiyaan ciidamada nabad gelyada ee ilaalinaaya gobolka oo idil, gaar ahaan meelaha aay colaadda

saameysay. Tan waxay hagaajineysaa xaaladda ganacsiga maxalliga ah iyo dhaqdhaqaaqa aay dadka si xur ah degmooyinka ugu kala gudbaan. Taa waxaa dheer, wacyi-gelin ku baahsan deegaanka oo dadka lagu baraaya saameynta aay colaadaha bulshada ku leyihiin, iyo muhimadda aay leedahay nabad ku wada noolanshaha bulshada gobolka wada degan.

- ≡ Hindisayaasha xallinata colaadda waxaa lagu horumarin karaa in la kordhiyo doorka aay qorshaha ku leyihiin maamulada maxalliga ah iyo kuwa gobolka. Waxaa muhiim ah in aay masuuliyiinta xabad-joojin iclaamiyaan ilsa markii aay colaad qaraxda si aay saameynteeda u yareeyaan, taas oo sida badan sababta dimasho, dadka oo barakaca iyo hanti ku lunto. Gobolka Hirshabelle waa in uu bilaabaa hab dhex dhexaadin asagoo fududeynaaya wada hadala dhex mara dhinacyada aay colaadda dhex taala si aay u abaaraan asalka colaadda iyo wixii dhaliyay.
- ≡ Waxaa aad muhiim u ah in dhex dhexaadiyaasha la siiya xirfad iyo tababarro, sida odayaasha dhaqanka, culamada, xirfadlayaasha, haweenka iyo dhalinyarta. Dex dhexaadiyaasha waa in si gaar ahaaneed loogu tababaraa xirfada aay ka mid yihiin is-xiriirin iyo habka fududeynta; iyo sidoo kale fahanka arima anshaxa la xiriira (sida cadaalad wakhtiga dhex dhexaadinta). Dowladda iyo ururrada caalamiga ah waa in aay sidoo kale dadaal gaar ah muujiyaan sidii loo kordhin lahaa ka qeybgalka haweenaka iyo dhalinyarta ee habka nabad abuuridda. Siyaasadaha dowladda waa in aay odayaasha dhaqanka ka niyad-jebisaa is-horjoogsigooda aay haweenka iyo dhalinyarta uga reebayaan ka qab qaadashada xallinta colaadaha. Waa in odayaasha la fahansiiyaa faaidada aay leedahay ka qayb gelinta kooxahaan kor ku xusan si loo dar dar griyo geedi socodka dhex dhexaadinta iyo xalinta colaadaha.
- ≡ Dowladda, ururrada maxalliga ah iyo kuwa caalamiga ah intaba waa in aay ka fikiraan dhismaha guddi nabadeed ee degma kasta oo ka tirsan Gobolka Hirshabelle, ayagoo ku dayanaaya gudiga nabadda ee aay Dubab+ ka dhistay Jowhar. Hanaankaan waa in uu noqdaa mid loo dhanyahay oo aay ku jiraa xubno beelaha oo dhan laga soo xuley, oo la sameeyaa mabaadi iyo xeer lagu heshiishay si loogu isticmaalo xallinta colaadaha ka jira dhamaan degmooyinka. Guddiga waa in uu helaa dhaqqlaha loo baahanyahay, kheraad iyo tashiilaa si uu u xalliyo colaadah maxalliga ah.
- ≡ Ugu dambeeyntii, waxaa Dowladda iyo ururrada maxalliga ah iyo kuwa caalamiga ah intaba waajib ku ah in aay xoojiyaan nidaamka cadaaladda ee maxalliga ah ee Gobolka Hirshabelle. Jilayaasha waa in aay degmooyinka gobolka oo dhan ka dhisaan maxkamada karsoor oo aay keenaan dad uu qalabkoodu u dhan yahay aqoonna u leh in aay bulshada maxalliga ah cadaalad u keenaan. Intaa waxaa raacsan, in bulshada maxalliga ah lugu wacyi geliya muhimadda aay maxkamad karsoorka bulshada u leedahay